

LA IMPORTÀNCIA DE LA LITERATURA EN L'EDUCACIÓ INFANTIL: PROPOSTA D'APLICACIÓ PRÀCTICA

Esther Rengel Rodes i Laura Dalmau Galán

Grau en Mestre d'Educació Infantil. Quart curs

Treball Final de Grau

Tutora: M. Àngels Verdaguer Pajerols

Facultat d'Educació, Traducció i Ciències Humanes

Universitat de Vic–Universitat Central de Catalunya

Vic, 13 de maig de 2016

Agraïments

A M. Àngels Verdaguer, per la seva tasca com a tutora del treball i, en especial, pel seu entusiasme i dedicació, per haver-nos escoltat i acompanyat en tot moment. Aquest treball també és teu.

A les nostres mestres: Vanesa Amat, M. Carme Bernal, Mia Güell i M. Àngels Verdaguer, per haver-nos transmès el vostre amor i respecte envers el llenguatge i la literatura.

Gràcies, també, a tots els entrevistats per les vostres inspiradores paraules. Sense la vostra col·laboració aquest treball no hagués estat possible.

Resum

El present treball pretén, principalment, fer visible la importància de la literatura en l'etapa d'educació infantil i descobrir com cal treballar-la per tal de poder crear, al final, una proposta d'aplicació pràctica pròpia.

Després de realitzar una cerca històrica i de narrar els beneficis que aporta la literatura a nivell general, a partir de la recollida d'anàlisi documental, centrem la nostra investigació en tres gèneres literaris diferenciats: la poesia, les faules i els àlbums.

Per tal de poder respondre als objectius principals del nostre Treball Final de Grau —conèixer la importància i els beneficis de la literatura a l'Educació Infantil, saber com dur a terme unes bones experiències literàries a l'escola, ser capaces de crear i aplicar una proposta pròpia i conèixer les característiques principals dels gèneres literaris adequats a l'etapa d'Educació Infantil—, hem dut a terme set entrevistes qualitatives a professionals de l'àmbit. A partir de l'anàlisi i la interpretació de les dades obtingudes, hem pogut crear una proposta d'aplicació pràctica relacionada amb els gèneres literaris en els quals ens hem centrat a l'apartat teòric (poesia, faules i àlbums) i, finalment, ens ha permès definir les conclusions del nostre treball.

PARAULES CLAU: importància, literatura, educació infantil, poesia, faules, àlbums, proposta

---

Abstract

This study expect, mainly, display the importance of literature in the pre-school education stage and find out how to work with it to create, at the end, an own practice implementation plan.

After carrying out an historical research and describe the benefits that provide the literature in a general level, by collecting documentary analysis, we focus our investigation on three distinct literary genres: poetry, fables and albums.

In order to answer the main objectives of our Final Project —recognise the importance and the benefits of the literature in pre-school education, know how to implement good literary experiences at school and identify the main characteristics of the appropriate literary genres at preschool education— we carried out seven qualitative interviews to professionals.

By the analysis and the interpretation of the obtained data, we create a practice implementation plan related to the literary genres in which we focused on in the theoretical part (poetry, fables and albums) and, finally, we could define the conclusions of our research.

KEY WORDS: importance, literature, pre-school education, poetry, fables, albums, proposal

---

Sumari

1. Introducció.....	6
2. Fonamentació teòrica.....	8
2.1. Història de la literatura infantil i juvenil catalana.....	8
2.2. Importància i beneficis de la literatura en l'etapa d'educació infantil.....	14
2.3. Poesia, àlbums i faules. Gèneres literaris a destacar.....	16
2.3.1. La poesia.....	19
2.3.2. Les faules.....	26
2.3.3. L'àlbum.....	34
3. Part pràctica.....	41
3.1. Metodologia.....	41
3.1.1. Objectius de la recerca.....	42
3.1.2. Instruments de recerca.....	42
3.1.3. Selecció de la mostra.....	44
3.2. Resultats de la investigació i anàlisi de dades.....	52
3.3. Proposta d'aplicació pràctica.....	64
3.3.1. Introducció i justificació de la tria.....	64
3.3.2. Objectius de la proposta.....	66
3.3.3. Materials.....	67
3.3.4. Pautes per al desenvolupament de les sessions.....	70
4. Conclusions i reflexions finals.....	74
Annexos (volum a part)	

---

1. Introducció

El Treball de Final de Grau que es presenta a continuació ha estat pensat i elaborat al llarg del quart curs de Grau en Mestre d'Educació Infantil i es vincula amb l'itinerari escollit durant els nostres estudis: Itinerari en Llenguatge Corporal, Creatiu i Verbal a Través del Joc.

El gran conjunt de coneixements que ens han brindat aquests quatre anys de carrera i tota la formació rebuda han fet néixer el nostre interès, respecte i fascinació envers una branca del saber que entenem indispensable en l'etapa d'Educació Infantil i que esdevé la temàtica principal del nostre treball: el món de la literatura. Concretament, aquest treball es centra en el nostre interès per demostrar la gran importància i valor que posseeix la literatura —tant a nivell global com en el procés educatiu dels infants—; en descobrir quins gèneres literaris resulten més adequats en les primeres edats; i en conèixer com es poden crear i realitzar bones experiències literàries amb els més menuts.

Per a fer-ho, hem estructurat aquest Treball de Final de Grau en dos grans blocs: l'elaboració d'un marc teòric i d'una part pràctica.

Per una banda, el marc teòric que presentem està format per tres apartats. El primer mostra la història de la literatura infantil a Catalunya, amb un petit "joc de miralls" amb el marc europeu; el segon presenta una breu introducció de la importància i beneficis de la literatura en l'etapa d'Educació Infantil, fonamentada en diversos estudiosos d'aquest camp; i el tercer es centra en tres gèneres literaris destacats dins el marc de la literatura infantil: la poesia, els àlbums i les faules —mostrant una petita pinzellada històrica de cadascun d'ells, els seus trets principals, la seva importància dins la literatura infantil i algunes de les obres recomanades de cadascun dels gèneres esmentats—.

Per altra banda, la part pràctica es compon de tres seccions: la primera exposa la metodologia emprada —descrivint el paradigma en el qual s'emmarca la recerca, els seus objectius principals, els instruments de recollida de dades utilitzats i la selecció de la mostra—, la segona es basa en la descripció i interpretació dels resultats de la investigació realitzada i, la tercera presenta una proposta d'aplicació pràctica —una proposta d'experiència literària pròpia, reflex de tots els coneixements obtinguts—.

Finalment, a partir de la informació extreta durant l'elaboració del marc teòric i dels coneixements obtinguts i aplicats en la realització de la part pràctica d'aquest treball, hem exposat una sèrie de conclusions que pretenen reafirmar la importància de la literatura en les primeres edats i establir els criteris fonamentals que provoquen que una proposta literària esdevingui de qualitat.

2. Fonamentació teòrica

2.1. Història de la literatura infantil i juvenil catalana¹

Preàmbul

Totes les cultures, des de l'inici de la humanitat, han creat "literatura" i l'han utilitzat com una eina d'humanització i culturització imprescindible per construir-se com a individus i com a col·lectivitat. (Colomer, 2002: 7).

La literatura infantil i juvenil tal com ara la coneixem es va iniciar entorn el segle XVIII després de l'aparició d'obres com les *Fables* de La Fontaine (1668), *Històries o contes de temps enrere* de Charles Perrault (1697) o alguns clàssics de la literatura infantil i juvenil com *Robinson Crusoe*, de Daniel Defoe (1719) o *Els viatges de Gulliver*, de Jonathan Swift (1726), i es va consolidar, així, en l'àmbit europeu entorn al segle XIX.

Segons obres com *La literatura per a infants i joves en català. Anàlisi, gèneres i història* (2013) de Gemma Lluch i Caterina Valriu, durant el segle XIX, davant de la instauració de l'ensenyament obligatori i de la necessitat de produir literatura a la major part dels països europeus, es van publicar nombroses obres, ara, considerades clàssics dins del panorama de la literatura infantil i juvenil com: *Viatge al centre de la Terra*, de Jules Verne (1864); *Alícia en terra de meravelles*, de Lewis Carroll (1865); *Les aventures de Tom Sawyer*, de Marc Twain (1876); *L'illa del tresor* (1882), de R.L. Stevenson; o *Les aventures de Pinotxo*, de Carlo Collodi (1883).

---

¹ Aquest apartat es complementa amb un eix cronològic que podeu trobar en l'Annex 1 d'aquest treball: Cronologia de la història de la literatura infantil i juvenil a Catalunya amb una pinzellada europea.

Al mateix temps, a Catalunya, els inicis de la literatura infantil pròpiament catalana van esdevenir més tardans. En l'època de la Renaixença (segona meitat del segle XIX), van començar a aparèixer les primeres recopilacions de literatura oral amb objectius folklòrics, filològics i/o didàctics —com *Lo llibre de la infantesa* (1866) de Thos i Codina; *Lo rondellaire* (1871) de Maspons i Llabrés; *les Rondalles* (1905), de Verdaguer; o les *Rondaires mallorquines d'en Jordi d'es Racó* (1897), obra de Mossèn Antoni M. Alcover—. Més tard, ja entrats en el segle XX, també resulta important destacar les *Rondalles per a nois* d'Aureli Capmany, les de Jacint Verdaguer, Valeri Serra i Boldú, Apel·les Mestres i Joan Amades.

Tanmateix, al 1857, amb la instauració de la Ley Moyano de Instrucción Pública —en el marc d'un ensenyament en castellà obligatori dels 6 als 10 anys— no es van publicar gaire més de 40 llibres en llengua catalana per a infants durant el segle XIX, tots ells de caire religiós, petites obres de teatre i antologies de lectura.

Més tard, entorn el 1899, es creà l'APEC (Associació Protectora de l'Ensenyança Catalana) associada al moviment de renovació pedagògica que pretenia, per sobre de tot, crear "bons ciutadans", abraçats a les bases d'un concepte ideal de catalanitat.

Inicis

Els anys que es succeïren després foren el marc que envoltà la configuració i ascens d'una literatura infantil i juvenil específica per als infants catalans lectors.

Alguns dels fets més remarcables d'aquest període foren: al 1904 —any de publicació del primer número de la revista infantil *En Patufet*, del quart volum de les *Rondaies Mallorquines* d'Antoni M. Alcover i de diversos contes populars a la revista *Catalunya* i de l'edició de les *Rondalles per a nois*, d'Aureli Capmany i les *Rondalles*, de Jacint Verdaguer—, al 1907 —data de

la primera traducció catalana dels contes de Perrault a la "Biblioteca de la Revista Joventut" amb il·lustracions d'Apel·les Mestres—, al 1908 —any el qual es van publicar dos volums de *Rondalles populars catalanes*; s'inicià la "Biblioteca Patufet", que publicava contes literaris d'autors catalans; i es va publicar l'obra *Deu rondalles de Jesús infant* de Josep Carner—; al 1909 —data en la qual es va produir un estancament en la producció de caire més cultural i en la qual editorials "L'Avenç" i la "Biblioteca Joventut" deixaren d'editar llibres per a infants; només es mantingué la producció de to més popular a través de la revista *En patufet* i la seva col·lecció "Biblioteca Patufet"— i al 1910, amb el sorgiment de *Les extraordinàries aventures d'En Massagran* de Josep M.Folch i Torres.

La literatura infantil i juvenil noucentista

(...) el Noucentisme representa, la voluntat d'unir la bona literatura amb la bona escola, la cooperació entre la intel·lectualitat dirigent (artistes de les lletres i de les belles arts) amb pedagogs i polítics, i sobretot, l'anhel de fer, de la cultura catalana, una cultura europea (Duran dins Colomer, 2002: 36-37).

Dins el període noucentista —considerat un dels més interessants de tota la literatura infantil catalana—, els canvis socials i educatius van propiciar un gran desenvolupament de totes aquelles obres adreçades al públic infantil i juvenil. Durant les primeres dècades del s. XX, a Catalunya, es va impulsar l'anomenat projecte civil noucentista, un projecte que es basava, principalment, en la normalització de la llengua i del país, vetllant, sempre, per a la contínua creació literària i plàstica, traduint i divulgant totes les obres a través de revistes infantils i d'altres edicions, a través de les escoles, biblioteques i centres cívics.

Segons autores com Teresa Duran (dins Colomer;2002: 36), algun dels grans autors del Noucentisme van ser: el conegut com a "príncep dels poetes catalans" Josep Carner; Carles Riba, poeta autor de *Les aventures d'en Perot Marrasquí* (1917) o de *Sis Joans* (1918); el poeta Marià Manent;

el periodista Carles Soldevila, etc. —tenint en compte que molts d'aquests es basaren en traduccions d'autors com William Thackeray, Charles Dickens, Hans Christian Andersen, Charles Perrault, Lewis Carroll, Jacob i Wilhelm Grimm o Rudyard Kipling—. Tanmateix, també cal remarcar la figura de Josep M. de Sagarra —amb obres com *Els ocells amics* (1922)—, el poeta vanguardista Joan Salvat-Papasseit —autor de la crònica infantil *Els nens de la meva escala* (1922); i Josep M. Folch i Torres, director de la revista *En Patufet*.

Altres fets remarcables d'aquest període foren l'aparició dels *Contes d'Andersen* traduïts a càrrec de Josep Carner i amb dibuixos de Torné Esquius el 1918, l'adaptació dels relats dels germans Grimm, amb l'obra *Contes d'infants i de la llar* traduïts per Carles Riba i publicats per l'Editorial Catalana (en dos volums, 1919-1921), el sorgiment del setmanari infantil *La Mainada* el 1922 i l'adaptació al català de l'obra de Lewis Carroll *Alícia en terra de meravelles*, amb traducció de Josep Carner i il·lustracions de Lola Anglada.

Així, doncs, tot plegat posa en evidència la fertilitat d'aquest període, pels fets que s'hi succeïren i per la quantitat, qualitat i varietat d'obres que es publicaren: rondalles, cançons, teatre o poesia.

La literatura infantil i juvenil durant la II República i la Guerra Civil

Durant el període que va des del 1930 al 1939, el descens de la producció creativa va resultar molt evident. Els esforços es van basar en el llibre escolar. L'any 1932, la producció de literatura infantil catalana ja havia pres un caire més didàctic. L'APEC reprengué l'edició de textos escolars, al mateix temps que l'editorial Joventut reedità les esmentades *Rondalles d'Andersen*, en la versió de Josep Carner i les *Rondalles de Grimm* en la versió de Carles Riba. També publicà traduccions de llibres infantils de gran

èxit a Europa, com ara *Peter Pan i Wendy* de J.M Barrie o *Les Aventures de Pinotxo* de Carlo Collodi. El 1936, per una banda, el Comissariat de Propaganda de la Generalitat de Catalunya es van encarregar de l'edició de llibres infantils i el 1938, per altra banda, es van publicar les obres *El més petit de tots* de Lola Anglada i *L'auca del noi català antifeixista i humà* de Josep Obiols però, també, va ser la data del tancament de la revista *En Patufet*.

Del 1939 als anys seixanta: l'etapa fosca de la literatura catalana

Els anys des de l'acabament de la Guerra Civil espanyola fins al 1960 van estar marcats per la quasi absència de lectures per a infants. La guerra va significar una gran interrupció de tot el que s'havia treballat fins aleshores i les escoles podien ajudar a encarrilar poc la situació, en aquells temps en que la mà del franquisme només tolerava aquells fonaments basats en els seus ideals i pensaments. A l'escola, aprendre a llegir i escriure i l'accés a la cultura i als llibres ja no era una prioritat ja que més aviat suposava un perill per aquells que només volien ciutadans obedients i poc crítics que no suposessin un perill per a la societat del moment.

En resum, entre els 40 i els 60, no es pot parlar d'una literatura catalana perquè, si et prohibeixen i empresonen la llengua, amputen d'arrel literatura i lectors. (Duran dins Colomer, 2002: 38)

Tot i això, se sap que molts infants van continuar llegint obres d'autors catalans que els seus pares, curiosament, guardaven des de la infància. Aquest fet ens fa adonar que aquest període no resulta rellevant per les seves produccions d'obres sinó per la supervivència d'una literatura dotada de gran riquesa. Tanmateix però, entorn al 1946 començaren a ressorgir els primers llibres, molts d'ells reedicions. El 1948, es publicà l'obra *Contes meravellosos* de Lola Anglada i el llibre *Faules* de Ferran Soldevila; el 1950,

es van començar a publicar les *Rondalles Valencianes*, d'Enric Valor; el 1951, es va produir la creació de la revista clandestina *L'Infantil*; i el 1957, la *Història de Babar*, de Jean De Brunhoff, va ser traduïda per Carles Riba.

Dels anys 60 a l'època actual

Ja arribada la dècada dels 60, la literatura infantil catalana va poder aixecar el cap de nou i recuperar, amb ànims de renovació, el lloc que pròpiament li corresponia.

Durant aquesta època de resorgiment, es va fer visible un moviment global de recuperació cultural on varen participar nombroses associacions i editorials com La Galera o Teide però també hi tingueren un paper fonamental les escoles del moment amb la seva lluita constant i el seu valuós ideal de Renovació Pedagògica.

La bona pedagogia no mor mai perquè és impossible oblidar-la i es perpetua precisament en la memòria dels més joves que, per ser-ho, és una memòria de llarga durada. Els deixebles de les escoles de la República no havien oblidat ni aquelles escoles, ni aquells mestres, ni aquelles lectures i, als seixanta, vint anys i escaig després de la guerra, quan ells eren pares (...) escoles semblants, buscaven allò que entenem per Renovació Pedagògica (Duran dins Colomer, 2002: 40).

Entorn al 1961, es va aixecar la prohibició d'editar en llengua no castellana i, a partir d'aquest important avenç, es van anar succeint nombrosos fets rellevants com la creació, de la revista per a infants *Cavall Fort* (1961); la creació de l'editorial Edicions 62 (1962); la institució del Premi Folch i Torres i la fundació de l'editorial La Galera (1963) en un moment en què la literatura infantil i juvenil catalana ja correspon a un terç de la producció total de llibres en català; la publicació de l'obra *El Zoo d'en Pitus* de Sebastià Sorribas (1966); la reaparició de la revista infantil *Patufet* (1968); la publicació de les obres *La colla dels deu* de Joaquim Carbó (1969), *L'ocell*

de foc d'Emili Teixidor (1973) i el *Bestiolar de la Clara*, de Miquel Desclot (1992); i l'aparició de la revista *Faristol* el 1985.

2.2. Importància i beneficis de la literatura en l'etapa d'educació infantil

Des de fa milers d'anys la humanitat ha guardat en la memòria històries i llegendes que es transmetien de generació en generació i que contenien una part important de la vida de la col·lectivitat en la que naixien. El pensament, la paraula i la memòria van precedir a l'escriptura i l'escriptura va precedir al llibre. La literatura oral primer i la literatura escrita després ens permeten seguir el rastre de tota la història de la humanitat, sense dubte perquè la Literatura ha esdevingut un dels mitjans de comunicació, d'expressió i de cultura més importants dels que ha disposat l'home. (Cerrillo, 2007: 9).

La resposta a quines són les funcions i la importància de la literatura infantil i juvenil ha anat variant al llarg de la seva història. Caterina Valriu, en la seva obra *Història de la literatura infantil i juvenil catalana* (1994: 19), explica que "l'existència de textos didàctics i moralitzadors adreçats als infants és molt antiga i present a un gran nombre de cultures" però, cal tenir present que, en aquest treball, no ens referim a aquest tipus de literatura didàctica sinó a aquelles obres que prenen com a finalitat principal l'entreteniment i el plaer pròpiament literari del lector.

Especialistes en el camp de la literatura infantil com Teresa Colomer (1999: 15) afirmen que podem resumir les principals aportacions de la literatura infantil i juvenil a través de tres punts: en primer lloc, la literatura ens ofereix l'oportunitat d'accedir a l'imaginari col·lectiu —entès com totes aquelles imatges, símbols i mites que els éssers humans utilitzem per poder comprendre el món i les relacions entre les persones—. En segon lloc, Colomer també afirma que la literatura infantil i juvenil ens brinda la possibilitat de conèixer i aprendre tots aquells models narratius i poètics

propis d'una determinada cultura i, en tercer lloc, representa una eina essencial per al procés de socialització dels infants.

En l'espai que configura l'entorn humà s'integren els productes de la imaginació: el "museu imaginari" de les societats, l'herència simbòlica del poble, en la creació i transmissió de la qual han intervingut especialment la creativitat, l'enginy de l'home, les seves pors, les seves utopies, la seva voluntat de joc. (Janer dins Colomer, 2002: 24)

Ja amb les teories de Jean Piaget, es va demostrar que els infants neixen amb una gran capacitat de percepció que els permet explorar el seu entorn i a organitzar tota la informació que van rebent. És per aquest motiu que entenem que, durant dels primers anys de vida, tot infant percep, escolta i va aprenent totes aquelles cançons bressol, jocs de falda, moixaines, endevinalles, etc. que l'entorn els proporciona. De la mateixa manera, tot i no saber llegir, li és possible accedir a alguns relats o àlbums il·lustrats a través de les interaccions amb l'adult. Per aquest motiu, autors com Pedro Cerrillo (2007: 49) afirmen que el període anomenat de "prelectura" és realment important en el desenvolupament dels infants ja que les primeres lectures literàries possibiliten la construcció del primer imaginari dels nens i nenes —construint situacions, simulant estats d'ànim, experimentant sensacions, viatjant figuradament per altres mons, etc.—. Els infants assumeixen aquesta primera selecció de lectures com a pròpies perquè és, en aquestes històries, on veuen reflectides les seves pors, desitjos i pensaments.

Probablement, el lector adquireix la maduresa el dia que és capaç d'integrar l'experiència quotidiana a l'experiència de la lectura. Quan un nin és capaç de referir-se a un llibre que ha llegit per il·lustrar determinats aspectes de la vida, podem estar segurs que sap aplicar a la realitat l'experiència estètica que la literatura ha fet sorgir en la complexitat de la seva imaginació. Ara sabem que el text literari exerceix un efecte sobre el psiquisme del lector, és a dir, els elements literaris continguts en el text es transformen en experiència psíquica. (Janer dins Colomer, 2002: 28)

Tanmateix, la personalitat i musicalitat del llenguatge literari fa que els infants el concebin com una espècie de joc i això converteix la literatura

infantil en una font de motivació, en una eina realment útil per apropar els més menuts a un món ple de coneixements i sensacions. La literatura ens ofereix la possibilitat d'observar i tractar tot allò que ens envolta des de perspectives molt diverses, la literatura ens ofereix tant el costat més bonic com el més fosc de la vida i ens permet gaudir, riure, plorar, pensar i emocionar-nos.

Així doncs, podríem afirmar que la literatura en les primeres edats resulta un gran recurs per als mestres ja que ajuda a desenvolupar la creativitat i la imaginació dels infants alimentant la seva fantasia i, alhora, la seva visió crítica i moral del món a través de les innumerables històries i temàtiques que ens ofereix. També contribueix a potenciar el seu pensament estètic, cultivant el sentiment i afavorint, en general, el seu desenvolupament global com a persona.

2.3. Poesia, àlbums i faules. Gèneres literaris a destacar

Després de consultar diverses fonts d'informació, podríem començar aquest apartat exposant que la divisió de gèneres ha resultat, des de sempre, un tema complex.

Classificar no deixa de ser una manera de distingir. "La moderna teoria dels gèneres és descriptiva. No limita el nombre de gèneres ni dicta regles als autors, com feia la retòrica clàssica. Però es val dels gèneres per comprendre les obres. El coneixement dels gèneres ajuda efectivament l'escriptor a escriure i el lector a llegir." (Gomis, 1989: 130).

Tanmateix, alguns autors com Angelo Nobile (1992: 50), per exemple, entenen que la divisió de gèneres literaris de la narrativa per a infants, pot semblar, en principi, poc encertada, "una simple abstracció forçada, sorgida

d'un coneixement superficial de la complexa realitat narrativa". Amb aquesta afirmació volem dir que, tot i la necessitat o voluntat popular de dividir les produccions literàries en diferents subgrups —per així facilitar-ne l'estudi i la concreció de les seves característiques principals—, moltes vegades, aquesta subdivisió pot resultar complicada i poc definida. Tots els gèneres literaris, en conjunt, presenten característiques comunes, totes formen part d'un món compartit i, tanmateix, el que es designa com a gènere no es pot considerar quelcom totalment homogeni ja que, "els principis de formació de grups són sempre heterogenis."(Gomis, 1989: 130).

Actualment, quan parlem de literatura infantil, solem referir-nos a tres grans gèneres: la poesia, la narrativa i el teatre. Però aquests gèneres, clars i senzills en aparença, engloben una gran quantitat de subdivisions i matisos.

Per una banda, i segons l'obra *Imaginari compartit* de Caterina Valriu (2010), la poesia dirigida al públic infantil presenta característiques comunes com: la temàtica —temes vinculats a la naturalesa, a fenòmens i accions quotidianes, etc.— o l'estil —compost per ritmes marcats, per exageracions, per divertits jocs de paraules i onomatopeies, etc—. La majoria de poemes infantils presenten punts comuns que fan d'aquest un gran gènere dins del món de la literatura infantil però, com hem dit abans, no es tracta d'un grup totalment homogeni, la poesia es pot dividir, essencialment, en dos subgrups: en llibres d'autor —formats per aquelles obres ja concebudes directament per al públic infantil i per antologies temàtiques o d'autor— i en reculls de caràcter folklòric —endevinalles, cançons de bressol, moixaines, etc.—.

D'altra banda, el gènere narratiu també es pot dividir en: obres d'autor i obres fruit de la cultura popular tradicional. "La narrativa d'autor la podem dividir en contes i novel·les, i cada un d'aquests gèneres en subclassificacions derivades de la temàtica: d'aventures, de vida quotidiana, de ciència-ficció, d'humor, etc." (Valriu, 2010: 468) i la narrativa de

caràcter folklòric es manifesta, sovint, en forma de reculls o contes il·lustrats que són desig de gran part del públic infantil.

Per últim, el teatre per a infants també presenta subdivisions tenint en compte que es pot distingir entre: aquelles obres ja dirigides, inicialment, al públic infantil i aquelles obres que han estat traduïdes i adaptades per aquest públic determinat fent ús de cançons, balls, materials i personatges atractius i creatius —com titelles o ombres— i d'un llenguatge i vocabulari adequat per a les diferents edats.

Així doncs, entenem que la concepció de gènere literari esdevé de la necessitat col·lectiva de poder comprendre, en major mesura, la procedència, les característiques i les intencions de les diferents obres literàries i dels seus respectius autors. Tanmateix, aquesta divisió ens permet realitzar una classificació racional de les obres i així, poder determinar, també, quines d'elles resulten més adequades per a l'educació dels nostres infants.

Dit això, i donada la naturalesa de la nostra investigació, hem decidit basar el present treball en tres gèneres literaris dotats de gran riquesa: la poesia, l'àlbum i la faula. Uns gèneres que, després d'una acurada recerca d'informació, entenem que poden aportar nombrosos beneficis al públic infantil i que, normalment, no tenen tanta presència dins els centres educatius com altres gèneres —com per exemple la rondalla meravellosa que hi és omnipresent—.

A continuació, es mostra una explicació de cadascun dels gèneres escollits, dividida en quatre apartats: una petita pinzellada històrica —que es remunta des dels seus orígens fins al panorama actual—, una aproximació a la definició del gènere en qüestió, una explicació de la seva rellevància dins l'educació infantil i, per últim, una tria d'obres literàries que, personalment, coneixem i entenem rellevants dins la producció literària catalana, tant per la importància dels seus autors com per la seva riquesa literària i estètica. Pensem que aquest recull pot esdevenir un clar exemple d'obres de qualitat concebudes o adaptades per als més menuts, unes joies literàries a les

quals poder recórrer si, com nosaltres, es pretén oferir bones experiències literàries als nens i nenes.

2.3.1. La poesia

Una petita pinzellada històrica

La paraula és un dels primers jocs a l'abast dels més petits, la paraula poètica feta cançó de bressol, onomatopeia, cantarella, moixaina o cançó de falda, embarbussament o endevinalla, retruc o cançó de triar. En la manera com els adults ens adreçem verbalment als infants hi ha un important component poètic i lúdic, perquè sovint usem el llenguatge com un joc de complicitats amb els més petits. (LLUCH; VALRIU, 2013: 50)

Les edicions en poesia han ocupat, tradicionalment, un escàs lloc en el panorama literari català enfront d'altres produccions pròpies del gènere narratiu. Promocionar la poesia per a infants ha resultat sempre una tasca difícil donat que només els autors conscients, veritablement, de la gran necessitat i del valor d'aquest gènere han contribuït en la difusió i creació d'aquest tipus d'obres poètiques concebudes per als primers lectors.

Tot i això, "en la literatura catalana, la poesia per a infants té una llarga tradició, que s'arrela en el folklore, tal com passa en gairebé totes les literatures" (Valriu, 2010: 470)

Els inicis d'aquest gènere dins l'àmbit de la literatura infantil catalana es remunten a finals del segle XIX. Ja entre el 1865 i 1892 alguns autors de la Renaixença van fer aparèixer els primers llibres de poemes per a infants en llengua catalana. Aquests autors escrigueren llibres "de format petit i escasses il·lustracions, i tenen en comú un to didàctic i moralitzador." (Prats, 2002: 48).

Més tard, entre el 1904 i el 1939, hi va haver una major difusió de llibres per infants fruit dels canvis socials, polítics i culturals de l'època i es van

reeditar moltes de les obres escrites, anteriorment, per altres autors però, aquesta vegada, en un format i unes il·lustracions més adequades al públic infantil. Tanmateix, però, segons autores com Margarida Prats i Ripoll (2002: 49), “[...] en el període de la Guerra Civil, a pesar de la reducció de la producció de llibre infantil, es publiquen dues obres de Salvador Perarnau: *El senyor pèsol i altres plantes. Poemes per a infants*, il·lustrat per Junceda, i *Ales humanes*; els llibres aparegueren els anys 1937 i 1938, respectivament, i foren editats en la col·lecció d’obres per a infants del Comissariat de Propaganda de la Generalitat de Catalunya.”

Durant la postguerra (1940-1961), el nou règim polític va suposar una davallada absoluta de la producció poètica dedicada als més menuts però, més endavant, es va començar a apreciar una lenta recuperació de la producció literària catalana, on la poesia prengué un paper cabdal en la progressiva reintroducció de la llengua catalana a les escoles.

L’any 1976, davant d’aquest buit en l’àmbit de la poesia infantil, Miquel Desclot va publicar *La casa de les mones* —una nova antologia de poemes d’autor— que va anar seguit d’unes poques publicacions fins arribar a un gran període d’expansió de la poesia catalana, iniciada al 1978 fins a l’actualitat.

La llengua catalana va tornar a les escoles i, amb aquest fet, les obres poètiques de caire infantil van anar augmentant gràcies a diferents reculls que combinen les cançons populars amb poemes d’autors clàssics com *Recull de poemes per a petits i grans* —antologia poètica per a nens i nenes realitzat per Maria Antònia Pujol i Tina Roig, mestres de l’escola Rosa Sensat (1978)— i a obres d’autor com, per exemple, *Petits poemes per a nois i noies* de Joana Raspall (1981), *Bon Profit* de Miquel Martí i Pol (1986), *Estimades feres* de Ricard Bonmatí (1990) o *Bestiolar de la Clara* de Miquel Desclot (1992), totes aquestes obres concebudes amb una intenció literària, fugint de la funció moralitzadora anterior.

Tanmateix, des d’un punt vista editorial, l’Abadia de Montserrat va editar una col·lecció on es recollien antologies d’obres d’autors clàssics i

contemporanis com Jacint Verdaguer, Joan Alcover, Ausiàs March, Anselm Turmeda o Joan Salvat-Papasseit.

A Barcelona, durant els darrers anys del segle XX es van publicar un gran nombre d'antologies temàtiques i obres poètiques d'autors catalans contemporanis com Miquel Desclot (1952), Joana Raspall (1913) o Lola Casas (1951), autors que han ajudat a consolidar la poesia per a infants amb estils personals i dotats de gran valor literari.

En resum, podem dir que la poesia en català es presenta com una hereva d'una tradició literària consolidada. Els nivells de qualitat dels poemes i de les il·lustracions que els acompanyen, en general, són remarcables i algunes obres destaquen per la seva coherència, solidesa i atractiu literari. Les formes poètiques s'insereixen en la tradició estilística del gènere — especial atenció al ritme intern i a la rima, onomatopeies, composicions breus, reiteracions i paral·lelismes, jocs de sons i paraules— molt vinculades a l'herència de la poesia oral (LLUCH; VALRIU, 2013: 134)

Què és la poesia?

Sempre ha resultat difícil oferir una definició exacte que abasti el que significa el terme "poesia".

Normalment, la poesia és definida com un gènere literari que es basa, principalment, en el sentiment estètic, en el plaer del ritme i la rima, en la bellesa del llenguatge per mitjà de la paraula, ja sigui en vers o en prosa.

Però, certament, la definició de poesia és concebuda de forma diferent a l'interior de cada persona. Per a molts, la poesia podria ser una explosió de sentiments i sensacions, un bategar del cor esclatant en mil paraules, paraules que juguen i s'enllacen en un espai de bellesa, paraules que expressen mons, mons que s'expressen amb paraules. La poesia podria definir-se com la música de la paraula i la paraula feta música, la poesia és art, és un món d'imatges, la poesia és una part de cadascun de nosaltres.

La poesia és un camí de sensibilització, i per això mateix ens fa créixer en humanitat. (Valriu, 2010: 469)

Però, quina diferència hi ha entre la poesia destinada al públic adult i la poesia per a infants?

Quan es parla de poesia infantil es fa referència a una part del corpus de literatura adreçada als infants; es parla doncs, d'una comunicació literària particular: la que s'estableix entre un autor adult i un lector infantil o jove i que, a més de proposar-se un entreteniment artístic, també contribueix a crear una competència literària i actua com a porta d'accés a l'imaginari col·lectiu, contribueix a l'educació sentimental i moral. (Raya, 2013: 4).

La poesia dirigida al públic infantil ha esdevingut un gènere literari carregat d'una gran musicalitat i simbologia, quan fem referència a la poesia per a infants, parlem de jocs de paraules i complicitats, parlem d'un conjunt d'obres amb un llenguatge acurat i específic concebut per a un públic determinat, parlem d'obres que signifiquen la introducció dels més menuts al llenguatge literari, parlem de poesia cultivada amb tendresa que pot delectar la ment i el cor tant d'infants com d'adults.

Certament, doncs, entenem just afirmar que la poesia per a infants no estableix gaires diferències amb la poesia destinada al públic adult ja que ambdues presenten una estètica i essència comuna, només resulta apreciable el fet que la poesia per a infants neix de la intenció d'oferir als més menuts una poesia adaptada a la seva visió del món, als seus coneixements lingüístics i vitals i als seus interessos i motivacions. Tanmateix, la temàtica de les obres també s'ha presentat, en diverses ocasions, com un punt de divergència entre les dues tipologies de poesia degut al fet que hi ha certes temàtiques que són difícils de tractar davant d'un públic infantil, donada la seva breu experiència —com, per exemple, el sentiment de nostàlgia—.

En principi, els estudiosos estan d'acord que la literatura per a infants pot parlar de tots els temes, mentre la manera de tractar-los sigui adient al públic al qual s'adreça. A partir d'aquest principi, la poesia per a infants hauria de parlar del mateix que parla la poesia per adults, és a dir, de tot, de sentiments, d'emocions, de neguits, d'anhels, de pors, de ràbies, de llums i d'ombres. (Valriu, 2010: 477)

La importància de la poesia en l'educació infantil

Com hem tingut l'oportunitat d'aprendre durant el nostre període com a estudiants de Grau en Mestre d'Educació Infantil, la poesia ha aportat, des de sempre, innumerables beneficis als nostres infants, brindant-los una gran quantitat de vocabulari, de coneixements, rimes, sentiments i sensacions que conformen pilars fonamentals per a la creació d'una bona relació afectiva amb el llenguatge, amb ells mateixos i amb el seu entorn. Tot entorn està dotat de llenguatge poètic ja que la bellesa, el sentiment i la musicalitat de la llengua és present en quasi tots els moments de la nostra vida. La poesia pot realitzar una funció lúdica però també educativa i social, la literatura poètica fomenta la imaginació dels infants, facilita i treballa la concentració, els permet entrar en la tradició cultural i familiaritzar-se amb la musicalitat del llenguatge.

En paraules de l'autor Angelo Nobile (1992: 69) la poesia "agudiza la sensibilidad ético-estética, ennoblece los modales y el sentimiento, educa el gusto, potencia una fantasía ágil y creativa, desarrolla y cultiva el sentido del ritmo y de la musicalidad de la palabra, cuyas infinitas posibilidades expresivas descubre y exalta, reintroduce a los valores, despierta al diálogo íntimo y encantado con la naturaleza, [...] descubre en las cosas y en los fenómenos esas cualidades que suelen pasar desapercibidas para la mayoría, siendo un elemento de salvación para la infancia cada vez más capaz de asombro y maravilla".

Algunes obres d'interès

- Raspall, Joana (1981). *Petits poemes per a nois i noies*. Barcelona: Daimon.

L'obra presentada, guanyadora de la menció especial de poesia del Premi Crítica Serra d'Or, resulta una obra molt representativa dins el marc de la literatura infantil catalana, fou la primera obra de Joana Raspall adreçada al públic infantil i està formada per cinquanta poemes que fan referència a fets i realitats molt diverses: a elements de la natura, a objectes quotidians de la vida ciutadana, a personatges del conte infantil i personatges de la vida real, a valors, a la paraula i, també, a la mateixa poesia.

- Martí i Pol, Miquel (1986). *Bon Profit*. Barcelona: Editorial Barcanova.

Entenem que l'obra *Bon Profit* de Miquel Martí i Pol resulta de gran interès ja que representa un recull de poesia infantil que ha esdevingut un best-seller català i un referent dins del seu gènere pel seu estil innovador marcat pel context històric de la seva creació el 1986 —un moment de sequera en la poesia infantil en català—, la popularitat de l'autor i les il·lustracions de Carme Solé i Vendrell — que ofereix unes imatges que també contenen un caràcter poètic—. Aquest poemari s'ha convertit, avui en dia, en una lectura habitual en moltes escoles.

- Desclot, Miquel (1992). *Bestiari de la Clara*. Barcelona: Editorial Lluís Vives

La present obra ha esdevingut una de les obres més importants i atractives d'aquest poeta, una obra que tracta un tema de molta tradició, el del bestiari, conduint-lo cap a un espai quotidià i amb personatges d'un gran nombre de rondalles i cançons com el llop de rondalla o el cucut de rellotge. Es tracta d'un llibre de poemes dotat de gran enginy i imaginació destinat al públic més primerenc, de fet, el mateix Miquel Desclot, a la primera pàgina, ens adverteix que aquesta obra "és per a la meva filla, però ella —si no l'hi feu malbé— us hi deixarà jugar sempre que vulgueu".

- Casas, Lola (2006). *Poemes Petits*. Barcelona: Publicacions de l'Abadia de Montserrat.

Es tracta d'una obra de contingut senzill, pensada per a infants i composta per un conjunt de poemes que ja ocupen un espai entre la poesia de tradició oral i escrita treballada en les escoles. L'estructura dels seus poemes és senzilla i aquests estan dotats d'una gran ritme i d'una gran musicalitat, utilitzant, en molts moments, comparacions i metàfores entenedores, amb les quals aconsegueix imatges poètiques de molta sensibilitat que condueixen al receptor a un gran ventall de sentiments i sensacions.

- Larreula, Enric (2007). *Animalari*. Barcelona: Cruïlla.

Per a tu, perquè t'hi diverteixis. Perquè vegis que la llengua és un element importantíssim que serveix per riure, per passar-ho bé, per jugar amb les formes, amb les paraules, i amb els sons, per buscar dobles sentits, per aprofitar les frases fetes per trobar un acudit, per entretenir-se amb comparacions, i amb tot allò que pot ser motiu de joc i tabola. (Pròleg)

Així introdueix el mateix autor aquesta obra que ara recomanem, una obra formada per un conjunt de 48 poemes d'animals acompanyats per les divertides il·lustracions de Teresa Martí. Aquest llibre forma part de la col·lecció Vaixell de Vapor i està dins de la llarga llista de poemaris que recomanaríem per als més menuts, per la seva riquesa estètica i literària, pel seu caràcter proper i pel respecte mostrat envers els animals, uns personatges que, des de sempre, han resultat molt atractius pels infants i joves.

- Maragall, Joan (2010). *La vaca cega i altres poemes*. Il·lustracions de Subi. Barcelona: Baula.

Ens sembla interessant presentar una de les obres més conegudes de Joan Maragall ja que és un autor que aborda una temàtica molt àmplia i variada en els seus poemes, un recull de tots els temes més representatius de la poesia catalana: la natura, l'amor i la llegenda.

Per una banda, l'obra pren com a eix central el seu famós text poètic "La vaca cega", un poema molt realista, emotiu i adequat per als receptors més primerencs. Per altra banda, el llibre es completa amb un aplec de set poemes que tracten elements naturals i festivitats, acompanyats de les belles il·lustracions de Subi, que interpreten les diverses creacions poètiques amb sensibilitat i nitidesa.

2.3.2. Les faules

Una petita pinzellada històrica

La faula és un dels gèneres literaris més antics que existeixen i ha acompanyat a l'ésser humà des dels seus orígens. Però, d'on prové realment la faula?

En primer lloc, podem començar parlant de la faula índia que sempre ha estat objecte de múltiples comparacions amb la faula grega, entrant en l'eterna discussió de quines foren les primeres o de si tenien o no elements comuns. Se sap que les relacions entre Grècia i l'Índia foren habituals arran de les expedicions d'Alexandre el Gran (s. IV aC) i aquest fet va poder explicar algunes teories que posaven en evidència certs trets comuns entre elles però, encara ara, no és possible afirmar quines precediren a les altres, possiblement, convisqueren i es van complementar dins d'una mateixa època històrica.

En segon lloc, també resulta pertinent parlar de la faula mesopotàmica. Normalment, quan es fa referència als orígens de la faula, la majoria de nosaltres ens remuntaríem a l'antiga Grècia però, certament, gràcies a obres com *Faules* presentada per la Fundació Bernat Metge el 1984, podem

saber que els mateixos grecs creien que l'origen de les faules es remuntava a terres d'Orient. Alguns estudiosos assiriòlegs concloueren que la faula grega podia sorgir de la babilònica però d'altres posaven en manifest nombroses diferències —algunes faules babilòniques, a diferència de les gregues, culminaven en ple clímax del relat i, moltes d'elles, no presentaven cap desenllaç clar o cap judici de valor—. Per tant, calia pensar que les dues procedien d'una herència comuna però cap era anterior a l'altra.

A partir de 1954 però, E. I. Gordon va publicar i estudiar un recull de proverbis animalístics sumeris, aparentment, destinats a l'ús escolar redactats entorn el s. XVIII aC Aquests proverbis feien referència a normes de conducta com "no s'ha de menjar carn de llop" , a comportaments de certs animals com "el gos lladra els seus somnis" (F.B.M, 1984: 30-31), però també n'hi havien de més properes a la faula isòpica, fent referència a conflictes entre diferents personatges animals. Des de llavors, nombrosos anys de recerca han fet evident l'origen oriental de la faula grega: "el gènere, nat en l'antiga civilització sumèria, tingué la seva prolongació, el seu desenvolupament durant els successius imperis que omplen la història de l'Àsia anterior, les comunicacions de la qual amb Grècia, constants durant l'època arcaica, no s'interromperen mai fins a la fi de l'antiguitat." (F.B.M, 1984: 36).

En tercer lloc, parlarem, doncs, de la faula grega, ja que aquest gènere va viure un moment de gran esplendor dins l'escola greco-romana on savis i mestres les utilitzaven amb una intenció didàctica i moralitzadora.

Les faules, durant els seus inicis a l'antiga Grècia, feien referència a històries i anècdotes que circulaven de forma oral i que eren narrades en prosa per autors com Isop —escriptor del segle VI aC, suposadament nascut a Grècia però de nacionalitat discutida, que s'emportà l'honorífic títol "d'inventor de la faula" pel simple fet que totes les grans troballes de la humanitat han necessitat d'un heroi real o llegendari a qui donar les gràcies

per l'apreciat descobriment, tot i saber que aquest gènere literari li era molt anterior—.

Entorn al segle I dC, Fedre —autor d'aproximadament un centenar de faules repartides en cinc llibres, nascut a les rodalies del mont Piero (Macedònia)— va transcriure en vers moltes de les faules existents fins al moment veient-les com una possibilitat d'expressar les seves conviccions en una època en la qual resultava perillós parlar literalment. L'estil de les faules de Fedre era simple i clar i es caracteritzaven per la seva brevetat i varietat, utilitzant expressions cultes però també elements propis del llenguatge oral i popular de l'època.

La fábula se colorea de simbolismo, neorrealismo y surrealismo, acentuando su carácter cáustico y cínico, incluso degenerado en sátira y adquiriendo connotaciones ideológicas y de crítica social. (Nobile, 1992: 61).

Tot i això, Fedre, durant la seva època, no va assolir el renom que mereixia per la seva gran tasca, no va ser fins el segle IV que un imitador, Flavio Aviano (segles IV - V dC) —autor llatí, escriptor d'aproximadament 50 faules—, va fer populars algunes de les seves obres i, en l'Edat Mitjana i durant el Neoclassicisme, la seva obra, per fi, va assolir la importància i difusió que li corresponia.

No fou, però, fins l'època de Jean de La Fontaine (1621-1695) —poeta francès autor d'una gran quantitat de faules caracteritzades per les seves sabies moralitats i per la seva agilitat i enginy narratiu— que les faules van guanyar-se la seva merescuda popularitat dins del panorama literari europeu. El seu llibre encara es considera una de les obres mestres de la literatura francesa de tots els temps.

Quant a la faula a Catalunya i segons el pròleg de l'obra *Bestiaris* (1989) de Llorenç Soldevila, cal remarcar que, en el s. XIV, Francesc Eiximenis s'aproprià un gran recull de faules que formaren part dels seus "eximplis" narratius. Més tard, podem trobar la primera versió catalana dels coneguts

Isopets —traduccions del recull d'obres d'Isop realitzada per l'alemany Steinhöwel (1480)— datada l'any 1576 a Barcelona, on es publicaren segures dinou edicions en català i tretze en castellà. En llengua catalana resulta important destacar, també, una part del *Llibre de les meravelles* de Ramon Llull (segle XIII): *El llibre de les bèsties*.

Què són les faules?

La terminologia de la faula ha preocupat, des de sempre, als principals estudiosos del gènere. Segons el volum I de l'obra *Faules* presentada per la Fundació Bernat Metge (1984), el mot *fabula* o *fabella* de les col·leccions llatines no només engloba les faules animalístiques conegudes actualment sinó també anècdotes pseudo-històriques, proverbis, frases enganyoses o acudits simples. Oferir una definició exacta i definitiva entorn el concepte de faula resulta un tasca complexa, encara en l'actualitat, tenint en compte la llarga història i el complex significat del mot que actualment coneixem.

Tot i això, és sabut que al llarg de la història sempre ha existit el desig i la voluntat de definir el que engloba aquest terme literari i és per aquest motiu que entenem necessari intentar apropar-nos a la definició actual de faula per, així, poder també comprendre i valorar, en major mesura, el gènere literari al qual fem referència en el present treball.

La primera definició coneguda de faula fou concebuda per Aristòtil a l'època antiga. Per a ell la faula no era un gènere literari independent, només es tractava d'una eina més per a la didàctica i la persuasió. Amb el pas dels anys, altres referents històrics com La Fontaine, Charles Batteux o l'autor alemany G. E. Lessing aportaren idees noves entorn el concepte de faula, però sempre dins el pensament propi de l'època —centrat en la idea que les faules eren, bàsicament, obres protagonitzades per animals amb una intenció moralitzadora—. No fou fins al segle XIX, que el prestigi dels Germans Grimm va obrir les portes al nou concepte de faula que ells

defensaven —basat en la idea romàntica de cercar “l’origen real” d’aquestes obres, per ells, de caràcter essencialment satíric—. Tot i això, cal tenir present que molts estudiosos van puntualitzar que els germans Grimm van unir, dins d’una mateixa línia evolutiva, materials de cultures i èpoques diverses basant-se més en detalls del seu contingut que no pas en les característiques pròpiament literàries de les obres. És per això que, per a molts, es considera que cometeren l’error, ja antic, d’unir en un mateix sac dos gèneres literaris que fins al moment poc tenien en comú: les faules i els contes d’animals.

Autors posteriors com Hausrath —seguint la visió dels dos importants germans de Hanau— feren afirmacions tan interessants com la següent: “la faula... és saviesa pràctica sobre la vida presentada de manera simple” (Hausrath dins F. B. M.,1984: 15).

Més tard, molts foren els personatges que es van aventurar a realitzar noves obres i estudis entorn aquest interessant gènere literari com per exemple: B. E. Perry (1952), Morten Nojgaard (1964) o J. Janssens al 1955, autor del concepte de faula més semblant a l’actual:

“La faula és un relat breu, en prosa o en vers, amb una finalitat didàctica (moral, exhortativa, satírica o simple assertió d’una veritat) i exposat mitjançant una acció dramàtica de caràcter al·legòric de la qual s’extreu una conclusió explícita o implícita.” (F. B. M.,1984: 17)

El concepte actual de faula, de forma simplificada, correspon a la idea de narració breu, escrita en prosa o en vers, que narra històries o fets extraordinaris —basades en personatges principalment animals però també per Déus, homes, elements naturals o criatures vegetals— acompanyades d’una funció moralitzadora. Tot i això, avui en dia, les faules són concebudes com un gènere literari que cal ser utilitzat amb una intenció pròpiament lingüística i literària basant-nos en la saviesa i riquesa dels seus continguts, però fugint del costum d’utilitzar les faules únicament per la seva utilitat didàctica i instructora.

Els textos faulístics actuals estan compostats per dues grans parts: el cos o acció narrada i l'ànima o moralitat (explícita o implícita dins l'obra). A continuació, ens proposem esmentar alguns dels seus principals elements estructurals:

- en primer lloc, les faules van encapçalades per un títol o protimi que anticipa i crea expectatives entorn quins seran els protagonistes de la narració o bé realitza un resum dels fets o continguts més rellevants del relat;
- en segon lloc, hi trobem el cos narratiu del relat, en ocasions, iniciat per una breu presentació —en la qual se'ns presenten els personatges, l'espai i el temps on es desenvolupa la narració— i seguit de la presentació d'una determinada situació o conflicte —un problema que cal resoldre o un desig que es vol satisfer—, acompanyada de les seves respectives actuacions;
- en tercer lloc, hi trobem una resolució final que permet que el receptor pugui realitzar una avaluació de la pertinència o intel·ligència de les accions dels personatges que, tanmateix, el conduirà a la reflexió, a l'ànima o moralitat del relat. La moralina o moralitat és un ensenyament que l'autor pretén transmetre mitjançant la història narrada.

Tanmateix, no podem negar que resulta comprensible que els personatges animals hagin pres una importància tan rellevant dins d'aquest gènere literari.

Els animals, amb la seva càrrega simbòlica, component essencial de les mitologies de diverses religions pre-hel·lèniques, tingueren un paper determinant en les relacions i la caracterització dels deus de l'Olimp. Alhora, aparegueren com a elements amb prou entitat en obres com l'*Odissea*. Coetàniament o no, algunes cultures orientals com la de l'Índia, se'n serviren en la seva tradició faulística, que després influí en les tradicions persa, àrab i hebrea i, a partir d'aquestes, incidí amb força a Occident (Bertrana, P; Carner, J; Quart, P, 1989: 7)

Actualment, la majoria d'aquests relats estan protagonitzats per aquests personatges, animals que prenen característiques o actituds humanes, personificacions que, la majoria de vegades, aconseguen reflectir i fer reflexionar el lector entorn a certs comportaments i defectes propis de l'ésser humà.

La importància de les faules en l'educació infantil

Com hem explicat anteriorment, les faules, ja des de l'època antiga, van ser utilitzades amb intencions didàctiques i moralitzants, concebudes com un important recurs per a treballar valors morals amb els més menuts, es creia que les faules també brindaven l'oportunitat d'abordar diferents coneixements i valors a través d'històries lúdiques i divertides basades en uns dels personatges que sempre han captat l'atenció dels infants: els animals. Resulta important remarcar, doncs, que les faules s'han tractat sempre com a un important recurs per transmetre valors universals i fomentar la literatura i la lectura en les primeres edats.

Se habla de que por su sencillez estructural, su concisión, su brevedad y esencialidad (que, efectivamente, facilitan su memorización) son especialmente adecuadas para la infancia [...] (Nobile, 1992: 62).

Tot i això, hem de prendre consciència que cal realitzar una selecció exhaustiva d'aquelles faules més adequades per als infants d'entre el gran repertori existent. Basant-nos en una visió pedagògica, hem de ser capaços d'escollir aquelles faules que comptin amb un vocabulari adequat —o esdevenir capaços d'adaptar-les quan resulti necessari—, que presentin un desenvolupament narratiu i una accessibilitat conceptual idonis per als infants i que, per últim, els ajudin a poder extreure aquells coneixements implícits en cada relat sense perdre de vista allò que és realment important: gaudir de la literatura. Amb això ens referim a que, tot i que la faula porti,

moltes vegades, la moralitat ben explícita, no és necessari fer èmfasi només en l'ensenyança sinó també en la narració.

En aquest sentit, entenem rellevant remarcar que, tot i tenir present aquesta visió de la faula com una eina didàctica i moralitzant, tota producció literària hauria de ser apreciada per als infants com una font de riquesa en si mateixa. Quan oferim obres als més menuts per viure i gaudir a través de la literatura no ho fem amb la intenció de poder treballar un tema concret, ho fem amb la fita de contribuir que els nens i nenes puguin créixer i desenvolupar el conjunt de les seves capacitats lingüístiques i humanes d'una forma lúdica, atractiva i dotada d'infinites possibilitats.

Algunes obres d'interès

- Jané, Albert (2010). *El llibre de les faules*. Barcelona: Combel.

Entenem que l'obra de Jané és interessant perquè aporta un recull de faules tradicionals, especialment destacables pel seu contingut narratiu. Són versions lliures del propi autor, amb un llenguatge ric però assequible i, tot i que es podrien considerar complicades per als més menuts, afavoreixen que el lector s'apropi a un llenguatge copiós, digne de ser narrat. A més a més, les magnífiques il·lustracions d'Emilio Urberuaga ajuden a fer més entenedor el text i afavoreixen el gust per la lectura.

- Bernal, M. Carme; Rubio, Carme (2015). *Faules de sempre i altres contes d'animals*. Vic: Eumo Editorial.

L'obra presentada per les autores M. Carme Bernal i Carme Rubio és un recull de històries que formen part del nostre imaginari col·lectiu, un conjunt de narracions i faules provinents de diferents indrets i tradicions —búlgara, italiana, sarda, entre d'altres— i adaptades a tot

tipus de públic, tant per ser llegides amb facilitat com per ser transmeses de forma oral.

Les il·lustracions que acompanyen cada relat han estat elaborades per Laura Reixach i es componen d'imatges que combinen la delicadesa del blanc i negre amb tons terrossos i càlids.

Entenem, doncs, que es tracta d'una obra actual realment interessant, tant pel seu caràcter estètic com literari, aconseguint oferir un gran recull de narracions breus i clares compostes per versos rimats i nombrosos diàlegs que ens permeten apropar-nos, en gran mesura, als seus interessants personatges.

2.3.3. L'àlbum

Una petita pinzellada històrica

L'àlbum és un gènere infantil propi del segle XX. Tot i això, ja trobem precedents de l'àlbum modern a Europa principalment a finals dels segle XIX —les innovacions tècniques de finals d'aquest segle ja permetien ubicar text i imatges en una mateixa pàgina— amb l'obra *Perot l'Escabellat*, de Heinrich Hoffman l'any 1845, considerat un dels primers àlbums infantils per l'organització de les seves imatges i els breus textos rimats. Tanmateix, l'any 1865 a Munic, Wilhelm Busch crea *Max i Moritz*, una obra que cal destacar pel seu innovador contingut i la quantitat i qualitat de les seves il·lustracions; estaven realitzades amb dibuixos a ploma negra i colorejades amb aquarel·les.

Seguint amb l'evolució de l'àlbum a Europa, cal destacar l'obra de Randolph Caldecott (que Maurice Sendak, creador del fabulós *Allà on viuen els*

monstres, va consagrar com a inventor de l'àlbum modern) per la seva capacitat de dirigir el pes de la narració alternant text i imatge.

Ja a principis del segle XX, diferents artistes d'arreu del món s'interessen per aquest gènere i pretenen fer-ne innovacions, permeten així la unió entre el llibre infantil i la creació artística. Exemples destacables d'aquesta època són: *Història d'en Babar, el petit elefant* (1931) del pintor francès Jean de Brunhoff, on s'articula text, imatge i suport, i a través de la doble pàgina la narració es reparteix entre text i imatge. Seguint a França, considerem interessant destacar la col·lecció del pedagog i editor Paul Faucher, que al 1931 va crear la col·lecció *Les Albums du Père Castor*. Amb la seva obra va fer de l'àlbum un objecte lúdic que permetia estimular la creativitat dels més menuts, a partir de la modernització tant del text com de les imatges.

A mitjans del segle XX, sorgeix a Nova York la renovació gràfica i va suposar que els autors s'iniciessin en la utilització de formes més estilitzades, el contrast de colors i tipografies innovadores; d'aquesta manera, es va crear una nova relació amb el receptor, el lector infantil. Un exemple essencial d'aquesta etapa és *El Petit Blau i el Petit Groc* (1959) de Leo Lionni, un àlbum infantil format només de formes abstractes i on la lògica narrativa es basa en la barreja de dos colors primaris. Així doncs, aconsegueix combinar un grafisme estimulants amb l'expressió dels sentiments infantils.

A partir dels anys 60 a Nova York, la imaginació adquireix més valor en els àlbums fent-se un lloc quasi protagonista; el gran exemple d'aquesta etapa és *Allà on viuen els monstres* (1963) de Maurice Sendak, on apareix l'imaginari i l'inconscient infantil i és considerat un dels millors àlbums de la història del llibre infantil.

A partir de la dècada dels 80, l'àlbum narratiu està en el seu moment de màxim esplendor a nivell anglosaxó i es caracteritza per tenir un to burleta i irònic —especialment de les convencions—, però sempre còmplice amb el lector infantil (considerat lliure i independent). L'obra més destacada

d'aquests anys podria ser *Doña Ermita* (1992) de Quentin Blake, que inspirava les seves il·lustracions a l'obra de Roald Dahl.

Al llarg dels anys 90, els àlbums es caracteritzen per diferents evolucions, obrint-se a diferents estils i tècniques molt variades; i és a partir del 1990 on culmina la idea de desenvolupar la producció d'aquest gènere per als més menuts, reinventant imaginaris.

En l'actualitat, els àlbums han trobat el seu lloc dins el panorama literari infantil, a nivell europeu, i es valora la seva funció tant estètica com narrativa. Un exemple d'aquesta última etapa podria ser *Un livre* (2010) de Hervé Tullet que es presenta com un joc amb el lector.

A nivell català, trobem els inicis de l'àlbum en Apel·les Mestres amb la seva obra *Cuentos Vivos* de 1878, on apareixen breus textos al peu de diferents il·lustracions. Tot i això, el gènere de l'àlbum com a publicació infantil no el trobem fins el 1910 a Barcelona, de la mà de diferents editorials com Juventut. Més tard, al 1934, trobem l'obra *Tres al Pol* d'Àngel Ferran i editat per Mentora. Tanmateix, diferents publicacions que apareixien en revistes amb autors com Emili Ferrer es publicaran com a àlbum.

A finals de la Guerra Civil, la producció de tals obres també patirà un estancament, tot i que el Comissariat de Propaganda de la Generalitat de Catalunya presta gran atenció al llibre infantil i, en especial, als àlbums. Un exemple en podria ser *l'Auca del noi català, antifeixista i humà* de Josep Obiols, 1937. Com a il·lustradors podríem destacar la innegable tasca de Mercè Llimona amb obres com *Tic-Tac, les hores del dia d'una nena* de 1942.

A partir de la dècada dels setanta, editorials de nova creació com la Galera, amb pocs àlbums editats, es sumen a editorials més veteranes com Teide i sorgeixen noves col·leccions. Tot i això, és entre els anys setanta i vuitanta on l'àlbum té el seu punt de culminació, quan joves autors troben editorials amb ganes d'innovar a nivell de format, textos, etc. i d'aquesta manera hi comença a haver un intercanvi entre les produccions locals i les estrangeres.

Ja en l'actualitat, l'àlbum s'obre pas al nostre país a partir d'editorials com Kalandraka, Edicions Ekaré o Libros del Zorro Rojo que faran arribar les obres a partir de petites llibreries especialitzades.

També resulta important remarcar que el camí de creació d'aquest gènere, segons autores com Teresa Colomer (1996: 28) ha resultat molt útil "tanto para simplificar la lectura como para ofrecer un andamiaje para narraciones más complejas".

Què són els àlbums?

Sophie Van Der Linden en la seva recent obra *Àlbum[es]* (2015: 16), defineix l'àlbum com "un soporte sobre el que se inscriben las imágenes y el texto, caracterizado por la interacción entre texto e imagen" i, segons Duran (dins Lluch; Valriu, 2013: 73) és "un objecte cultural en forma de llibre fruit de l'experimentació entre els llenguatges visual i textual, amb una dependència absoluta entre ambdós i que s'adreça a tot tipus de públic"; així doncs, i després de reflexionar entorn les diferents aportacions, podem dir que l'àlbum és un suport on text i imatge són complementaris i, majoritàriament, coexisteixen en l'espai de doble pàgina. Està format essencialment per imatges que poden, o no, ser successives i formar per elles mateixes una narració; tanmateix, aquestes poden està aïllades del text, associades, seqüenciades o barrejades. Pel que fa al text acostuma a ser breu, tot i que en algunes ocasions pot no aparèixer (en aquest cas estaríem parlant d'imatgiaris); a més a més, pot estar format per una successió de paraules, o en format narració escrit en prosa o vers. Tanmateix, es pot haver creat simultàniament amb les imatges o posteriorment.

A part de la imatge i el text, un altre element que compon l'àlbum és el suport —doble pàgina, compaginació, format i materialitat del llibre— així com els elements perifèrics al contingut com la coberta, contra-coberta o les

guardes, sovint se'n fan càrrec els creadors i prenen importància en un sentit estètic, narratiu o, fins i tot, lúdic.

Pel que fa a tipologies d'àlbum en distingim bàsicament tres: l'il·lustrat, el narratiu i, per últim, el gràfic; el primer es caracteritza perquè la narració es recolza totalment en el text i les il·lustracions l'acompanyen; tot i això, es fa difícil diferenciar-lo del llibre il·lustrat, per les seves semblances en el format. En el segon, el narratiu, hi ha equilibri entre el text i les imatges i el significat de la narració sorgeix dels dos elements. Ja per últim, l'àlbum gràfic, es caracteritza perquè les il·lustracions i el text estan superposats i creats al mateix temps que la realització de l'àlbum. Tanmateix, és el mateix autor qui s'encarrega de tots els components de l'obra (imatge, text i suport).

La importància dels àlbums en l'educació infantil

Todo tiene significado en el álbum. Hay que concebirlo como un sistema global cuyos principales componentes (pertenecientes a la materialidad, al contenido, a la expresión o a la compaginación) participan, en distinto grado, en la producción de significado, según las opciones elegidas por cada creador (Van Der Linden 2015: 35).

Aquesta reflexió ens permet iniciar en el perquè considerem que els àlbums són importants en l'etapa d'educació infantil. D'una banda, destaca que tot té significat en l'àlbum, per tant, en ell res és banal i cada detall està pensat per tenir un ús, ja sigui estètic, narratiu o lúdic; això permet que els infants s'acostin a una literatura de quantitat i qualitat que els permetrà formar un criteri propi que, més endavant, els ajudarà a desenvolupar el seu sentit més crític. A més a més, apropa els infants a conèixer diferents tècniques per donar vida tant a les il·lustracions com, en algunes ocasions, al text, com ara: el dibuix, la pintura, el collage, la fotografia, les transparències... d'aquesta manera, s'obre un ventall de possibilitats artístiques, quasi infinites, que aportaran noves idees a la imaginació dels infants.

De l'altra banda, i seguint amb la importància del significat, considerem interessant fer menció a la relació que s'estableix entre l'autor-il·lustrador i el lector-receptor (infant), ja que sovint és ell mateix qui, a través de la narració de les imatges i/o del (petit) text, ha de crear la seva pròpia versió de l'obra; això vol dir que l'autor ha de tenir molt clar l'objectiu de la seva història i l'ha de saber expressar amb talent a través de les pàgines del llibre, per tal que el significat que creï el lector sigui —o s'apropi—el proposat; d'aquesta manera, s'estimula la capacitat de reflexió dels infants.

A més a més, en algunes ocasions la tipologia de format (gran i ample), permet una lectura compartida (entre infants i adults) molt interessant, on els diferents significats es formen col·lectivament.

Algunes obres d'interès

- Erlbruch, Wolf; Muñoz, Esther [traductora] (2004). *La gran pregunta*. Barcelona: Kókinos.

Hem escollit aquesta obra per les seves característiques de format; així doncs, es presenta un àlbum no narratiu, que exposa la connexió entre pàgines d'una forma successiva a partir de "la gran pregunta", creant, d'aquesta manera, un "àlbum-llista". A més a més, apropa l'infant a un món de reflexió, especialment en el seu final; com diu Van Der Linden (2016: 62) "Este repertorio de "no saberes", que funcionan como propuestas abiertas, tienen el interés de que, al final del álbum, conduce hacia la evolución personal del propio lector".

- Holzwarth, Werner; Viu, Maria [traductora] (2004). *La talpeta que volia saber qui li havia fet allò al cap*. Barcelona: Kalandraka.

El present àlbum narratiu aporta humor, jocs tipogràfics i onomatopeies que poden afavorir a l'expressió oral dels infants. A més a més, està format per il·lustracions molt expressives i

atractives que afavoreixen l'actitud positiva del lector cap a l'obra. A més a més, va rebre el Premi Andersen 2006 com a millor il·lustrador i s'ha traduït a més de vint llengües i publicat a més de vint-i-cinc països.

- Camacho, Stel·la (2010). *Un cor màgic*. Barcelona: Sd-edicions.

Es tracta d'un àlbum de qualitat d'origen català de l'autora Stel·la Camacho —mestra entusiasta defensora de la literatura infantil i juvenil— que, amb ajuda de la il·lustradora Laura Di Franceso —una artista nascuda a Roma que treballa des d'un àmbit innocent i atractiu construint ponts que uneixen els records d'infantesa amb la realitat adulta—, han aconseguit crear una obra dotada d'una gran creativitat i sensibilitat. *Un cor màgic* tracta sobre un cor que es transforma en diferents elements i situacions oferint la possibilitat de somiar, imaginar i convertir-te en tot allò que puguis desitjar.

3. Part pràctica

En aquest apartat hi trobem la part pràctica del treball, la qual està dividida en tres parts, clarament diferenciades. En primer lloc, la metodologia —on es concreten el objectius de la pràctica realitzada, les eines de recerca emprades i la selecció de la mostra que s’ha escollit per a l’obtenció de la informació desitjada—; en segon lloc, es mostrarà una acurada descripció, interpretació i anàlisi de les dades obtingudes en la recerca i; per últim, un darrer apartat on presentarem una proposta d’aplicació pràctica on poder reflectir tota la informació i els coneixements obtinguts durant el transcurs del treball.

3.1. Metodologia

Des de l’inici d’aquest projecte, hem intentat que la seva part més teòrica i la posterior investigació pràctica es trobessin directament relacionades amb coherència, aconseguint mantenir una retroalimentació mútua. Per aquest motiu hem intentat cercar el paradigma que més s’adequava als nostres principals objectius. Dit això, podem afirmar que el present treball està emmarcat dins d’un paradigma interpretatiu i qualitatiu.

Per una banda, hem escollit realitzar una recerca interpretativa o naturalista, perquè aquesta ens permetia centrar-nos en descobrir, comprendre i interpretar una realitat concreta —una realitat concebuda com quelcom dinàmic, múltiple i divergent—. Tanmateix, ens obria les portes al coneixement d’actituds, experiències i creences, basant-nos en l’estudi dels significats de les accions humanes i de la vida social, en aquest cas, posant èmfasi en el món de la literatura infantil.

D'altra banda, també és important explicar que una investigació de caire qualitatiu ha resultat, des del primer moment, la millor opció ja que presenta un enfocament basat en l'anàlisi d'informació, prenent part activa d'allò que pretenem estudiar, des d'un punt de vista reflexiu i holístic.

3.1.1. Objectius de la recerca

- Conèixer què és la literatura infantil
- Conèixer la importància de la literatura a l'etapa d'Educació Infantil
- Descobrir quins beneficis té la literatura per als nens i nenes
- Saber com cal abordar la literatura amb els més menuts
- Conèixer com dur a terme bones experiències literàries a l'escola,—basant-nos en pràctiques reals ja elaborades i en els coneixements de figures de referència dins l'àmbit de la literatura infantil—
- Saber quins són els gèneres literaris més adequats a l'etapa d'Educació Infantil i quines són les seves característiques principals

3.1.2. Instruments de recerca

Per a la realització d'aquest projecte vam escollir dos instruments o tècniques de recerca i obtenció de dades: la recollida d'anàlisi documental —ja iniciada durant la realització del marc teòric— i, principalment, l'entrevista.

Per una banda, l'entrevista va resultar, ja des d'un primer moment, la millor opció per a poder obtenir el màxim d'informació possible entorn de la temàtica escollida ja que entenem que és una eina que permet la lliure expressió de l'entrevistat. Però, per tal d'aconseguir els resultats desitjats, necessitàvem cercar el tipus d'entrevista més adequada per a la nostra investigació. La tipologia d'entrevista escollida, finalment, va ser: l'entrevista qualitativa, estructurada i de preguntes obertes.

Segons el llibre *Técnicas de investigación: En sociedad, cultura y comunicación* de Jesús Galindo Càceres (1998: 21) l'entrevista qualitativa, destaca per ser un tipus de conversació interpersonal que es mou entre la conversa quotidiana i l'entrevista formal. Una entrevista oberta o qualitativa esdevé una eina que precisa de la interrelació dels seus subjectes, els quals es proporcionen dades entorn una realitat concreta. Quan realitzem aquest tipus d'entrevista, d'alguna manera, estem simulant una conversa natural entre iguals en que es van intercanviant preguntes i respostes plenes de subjectivitat. Es tracta d'un instrument dotat de certa llibertat de resposta que busca unes dades o informacions personalitzades a través d'un conjunt de preguntes pre-establertes.

Així doncs, tenint en compte aquesta idea, entenem que l'elecció d'aquesta tipologia d'instrument d'investigació resulta encertada ja que presenta un important potencial en relació amb els estudis qualitatius oferint l'oportunitat d'aportar l'experiència i els coneixements de les persones que la realitzen, en un context real i significatiu per a la investigació. És necessari realitzar aquest tipus d'entrevista en el treball d'estudi de la literatura infantil que plantejem perquè precisem de dades sobre experiències viscudes per diferents professionals experts en la realització d'activitats de dinamització de la lectura i d'altres àmbits relacionats amb la literatura infantil.

Les entrevistes serán realitzades en la distància i per escrit; intentat mantenir una estructura de preguntes clares però creant un vincle proper que ens permeti viure, d'alguna manera, dites experiències literàries i

contagiar-nos de la riquesa dels coneixements i els pensaments dels entrevistats cosa que ens ajudarà, posteriorment, en l'elaboració pràctica d'una proposta literària pròpia i innovadora.

Per altra banda, també volem esmentar que durant el període d'elaboració del treball, hem tingut la sort de realitzar les nostres Pràctiques III en dues escoles dotades de gran riquesa pedagògica i humana: l'escola Marta Mata de Torelló i l'escola Puig Agut de Manlleu. Aquest fet ens ha permès utilitzar, implícitament, una tercera tècnica: l'observació directa —l'observació d'un gran nombre d'experiències literàries que es desenvolupen també, actualment, en molts centres educatius de Catalunya—. D'aquesta manera, doncs, ens ha set possible realitzar una triangulació de les dades obtingudes, contrastant la informació sorgida de les diferents eines de recerca, prenent, sempre, arribar a unes conclusions dotades de la major riquesa possible.

3.1.3. Selecció de la mostra

Per a la realització de les entrevistes ens hem basat en la cerca d'algunes figures que, des de l'inici dels nostres estudis de grau, hem pres com a referents dins l'àmbit de la Literatura Infantil per la seva tasca i implicació en aquest camp. Les persones escollides realitzen accions que creiem útils per a poder obtenir informació entorn els objectius proposats com: formació de mestres, autors d'obres per a infants i/o de recerca entorn temes de la literatura infantil i juvenil, mestres d'educació infantil o primària, tasques de dinamització de la lectura o, també, de promoció de les biblioteques per als més menuts.

Així doncs, entenem convenient realitzar una breu presentació de cada entrevistat justificant el perquè de cada tria:

Ricard Bonmatí ²

Raó de la tria: per la seva tasca de formació de mestres, la realització de bones experiències poètiques amb nens i nenes, per les seves obres dirigides al públic infantil i per ser, actualment, un gran rondallaire, poeta i titellaire.

Fets biogràfics d'interès: Llicenciat en Filologia Catalana per la Universitat de Barcelona i mestre de primària entre els anys 1978-1989. Molt vinculat amb la literatura infantil des de diferents àmbits: formador de mestres a la Universitat Ramon Llull, escriptor, traductor i assessor de mestres sobre poesia, teatre i rondalles. A partir de la seva tasca com a escriptor, va a recitar poemes i/o explicar contes a diferents escoles i també ha fet de rapsode en alguns tallers.

Tanmateix, fa col·laboracions habituals en mitjans de comunicació, i diferents revistes com ara *Tatano*.

Algunes de les seves obres de gènere poètic més rellevants podrien ser *Estimades feres* (2009) o *L'any tirurany* (2007); pel que fa al teatre podríem destacar *Pizza tres Alícies (No perdem el cap)*, de l'any 2012 o *La llegenda de sant Jordi* (2009). Ja per últim, nombrarem un dels seus llibres publicats *Contes populars catalans* (2007), que conté contes per a totes les edats, però especialment per als més grans. Tot i això, els més petits també gaudiran de l'obra, especialment escoltant.

---

² Entrevista a l'Annex 2.1

Marta Roig³

Raó de la tria: per les seves funcions de dinamització de la lectura —que pretenen facilitar l'existència d'espais afectius que acostin la lectura a l'ànima dels infants— i la seva especialització en el camp de la biblioteconomia i documentació.

Fets biogràfics d'interès: Diplomada en Biblioteconomia i Documentació amb un màster en Biblioteques Escolars i Promoció de la Lectura. Actualment, combina tasques de formació i assessorament —de biblioteques, escoles, famílies, empreses i entitats— i de coordinació entorn projectes de caire literari, entenent la literatura com una eina amb un gran potencial social, emocional, intel·lectual i estètic que ajuda a “somiar, interrogar-nos, comprendre i ampliar el present per obrir les portes de l'impossible i esdevenir una mica més lliures”. També forma part del grup de treball Bib Botó —grup que es dedica a la discussió de temes relatius a les biblioteques infantils, a l'organització de seminaris i a la col·laboració en jornades, congressos i cursos especialitzats en aquest camp—, de la Xarxa de Laboratoris de Lectura i representa el COBDC (Col·legi Oficial de Biblioteques -Documentals de Catalunya) i al Consell Català de Llibre Infantil i Juvenil (Clijcat).

---

³ Entrevista a l'Annex 2.2

Caterina Valriu⁴

Raó de la tria: per la seva implicació en projectes vinculats a la literatura, en tasques de formació de mestres i per la seva feina com a escriptora, narradora oral —des de fa 29 anys— i col·laboradora habitual en mitjans de comunicació per a la divulgació de la literatura popular tradicional i els llibres per a infants.

Fets biogràfics d'interès: coneguda amb el pseudònim de Caterina Contacontes, és professora, Llicenciada en Filosofia Catalana (premi extraordinari de llicenciatura, l'any 1983) i Doctora en Filologia Catalana per la UIB. També és membre de l'European Research Group on Oral Narrative (ERGON/GRENO), del Grup d'Estudis Etnopoètics (IEC) —del qual va ser directora de l'any 2007 al 2013— i, actualment, és subdirectora del Departament de Filologia Catalana, directora del Grup de Recerca en Etnopoètica de les illes Balears (GREIB), vocal de la Societat Catalana de Llengua i Literatura (SCLL-IEC) i membre del consell de direcció de la revista *Llengua & Literatura* (IEC).

Caterina Valriu ha publicat, també, adaptacions de rondalles d'Alcover, Grimm, Perrault i Andersen —algunes traduïdes al castellà, l'anglès i el portuguès—, ha dirigit la col·lecció "Tirurany" de rondalles mallorquines i és autora de nombrosos articles i llibres, d'entre els quals destaquem: *Història de la literatura infantil i juvenil catalana* (1998); *Imaginari compartit. Estudis sobre literatura infantil i juvenil* (2010), i *La literatura per a infant i joves en català* (2013), escrit amb Gemma Lluch —obres que ens han resultat de gran utilitat durant el procés d'elaboració del marc teòric del nostre Treball de Final de Grau—.

---

⁴ Entrevista a l'Annex 2.3

Jaume Centelles⁵

Raó de la tria: per la seva implicació en temes de biblioteca escolar, per les diferents activitats de promoció de la lectura que ha realitzat com a mestre i per la seva col·laboració amb l'Associació de Mestres Rosa Sensat.

Fets biogràfics d'interès: Jaume Centelles Pastor va néixer a l'Hospitalet l'any 1954 i, actualment, exerceix de mestre d'educació infantil i responsable de la biblioteca escolar del CEIP Sant Josep-El Pi de la mateixa població, on té una llarga experiència professional. A més a més, destaca, entre d'altres, per la seva implicació en diferents activitats de promoció de la lectura, com ara per ser l'impulsor d'un programa d'invitació a la lectura amb accions setmanals per als diferents nivells educatius; també està integrat en el grup de treball de l'Associació de Mestres Rosa Sensat i del grup Bibliomèdia, *La lectura: passió o pressió?*. A més a més, col·labora amb la tria de llibres de lectura dels infants de 5è de primària de la seva ciutat amb l'activitat de *La Lliga dels Llibres*. Un fet remarcable en la seva bibliografia és la seva obra *La biblioteca, el cor de l'escola* (2005), editat per l'Associació de Mestres Rosa Sensat i del qual ja han fet 3 edicions i ha rebut el XXIV Premi de Pedagogia Rosa Sensat 2004; un document per als mestres on es deixa en evidència la importància de l'espai de biblioteca a través de pràctiques/experiències literàries.

---

⁵ Entrevista a l'Annex 2.4

M. Carme Bernal⁶

Raó de la tria: per haver esdevingut una important guia i referent en els nostres estudis dins l'àmbit de la llengua i la literatura infantil, per la seva experiència com a mestra, com a coautora del projecte "Caminets de poesia" i per les seves interessants publicacions, tant d'obres literàries dirigides a infants i joves com d'estudi de la matèria.

Fets biogràfics d'interès: M. Carme Bernal va cursar els estudis de Professorat d'Educació General Bàsica (1974) per la UB (Universitat de Barcelona) i es va llicenciar i doctorar en Filologia Catalana en aquesta mateixa universitat, amb la presentació de la tesi doctoral (el 31 de març de 2009): *Roser de tot l'any. Dietari de pensaments religiosos, Jacint Verdaguer. Estudi i edició*. Actualment, és professora titular a la Facultat d'Educació, Traducció i Ciències humanes de la UVIC-UCC (Universitat de Vic-Universitat Central de Catalunya) i va ser directora del Departament de Filologia i Didàctica de la llengua i la literatura d'aquesta facultat (entre el 2010 i el 2014). Destaca per la seva tasca com autora de diferents obres, en companyia de Carme Rubio, com el llibre *Verdaguer, l'home que creava mons* (2002) o la col·lecció de llibres d'autors "Tan de gust" —llibres d'unes 60 pàgines que narren la biografia de diversos autors acompanyada d'una selecció de textos i bibliografia del personatge en qüestió—. També compta amb una extensa llista de publicacions per a infants com ara *Hi havia una vegada...els contes de sempre* (2008) editat per Eumo o la recent *Faules de sempre i altres contes d'animals* (2015), amb la qual també comparteix autoria amb Carme Rubio.

---

⁶ Entrevista a l'Annex 2.5

Vanesa Amat⁷

Raó de la tria: per la seva implicació en el camp de la recerca educativa vinculada al llenguatge i la literatura, per la seva tasca docent, per ser creadora del blog de referència "Imagina" i coautora dels "Caminets de poesia" i, sobretot, per ser una gran font de motivació durant la nostra formació com a mestres.

Fets biogràfics d'interès: Vanesa Amat és Mestre d'Educació Primària per la Universitat de Vic (2002) i llicenciada en Humanitats per la Universitat Oberta de Catalunya (2007) amb un màster de Recerca en Didàctica de la Llengua i la Literatura per la Universitat Autònoma de Barcelona (2009). Aquest mateix any també ha esdevingut doctora en Didàctica de la Llengua i la Literatura per la Universitat Autònoma de Barcelona (2016) amb la tesi *Aprendre a valorar les lectures literàries. Anàlisi d'una intervenció didàctica a cicle inicial (Excel·lent Cum Laude)*.

Des de l'any 2007, és professora en els Graus de Mestre d'Educació Infantil i d'Educació Primària de la UVIC-UCC. Tanmateix, col·labora amb el Grup de Recerca en Educació, Llenguatge i Literatura (GRELL) de la mateixa universitat. És autora de diversos articles com ara "Aprender a explorar el álbum" dins CLIJ: cuadernos de literatura infantil y juvenil, de l'any 2014.

També és autora de l'obra *L'abecedari dels oficis* (2014) amb el que comparteix autoria amb Anna Clariana.

Juntament amb M. Carme Bernal i la col·laboració de la mestra Isabel Muntanyà (de l'escola El Despujol) van portar a terme la ruta literària "Caminets de poesia" que es va dur a terme dins la població de les Masies de Voltregà i que va rebre el Premi Baldiri Reixac 2014-2015.

---

⁷ Entrevista a l'Annex 2.6

Stel·la Camacho⁸

Raó de la tria: pel seu treball d'assessorament i dinamització de la literatura infantil, per la seva tasca com a mestra d'educació infantil i per la creació del blog "El Petit Tresor", del qual en va sorgir l'actual llibreria especialitzada que rep el mateix nom.

Fets biogràfics d'interés: Mestra especialista en Educació Infantil i va cursar el Màster en Llibres i Literatura Infantil i Juvenil a la UAB i, actualment, és autora del blog "El Petit Tresor", un blog ple de novetats, obres, recursos, autors i coneixements útils per totes aquelles persones interessades en l'àmbit de la literatura infantil i juvenil. També és propietària, juntament amb Germán Machado —escriptor, docent i gestor cultural, autor del blog "Garabatos y Ringorrangos" iniciat al 2009— d'una llibreria especialitzada en literatura infantil anomenada, també, El Petit Tresor, —situada a la ciutat de Vic i on es desenvolupen tasques de selecció de llibres, clubs de lectura per a infants i joves, tallers de creació literària i d'art per als infants, xerrades amb especialistes i autors, etc.—, és autora de l'àlbum il·lustrat *Un cor màgic* (2010) i coordina el projecte de lectura i família "Llegeix amb mi". "Llegeix amb mi" és un projecte iniciat l'any 2012 per compartir la lectura entre els infants i les famílies d'una escola d'una manera àmplia i rica. El projecte va sorgir de la il·lusió d'un grup de pares i mares que, amb la seva ajuda, van aconseguir crear moments de trobada on les paraules, la veu i algunes històries van trobar el seu lloc dins del centre educatiu.

---

⁸ Entrevista a l'Annex 2.7

3.2. Resultats de la investigació i anàlisi de dades

En el present apartat, pretenem mostrar una descripció, interpretació i anàlisi acurada de les dades obtingudes a través de les diverses entrevistes realitzades. Per a fer-ho, hem dut a terme un intensiu buidatge de les diferents preguntes plantejades intentant fer esment, en tot moment, de les aportacions realitzades per cadascun dels participants.

El despertar de l'interès per la literatura infantil

Entenem que per a poder comprendre, en major mesura, les paraules de tota persona és important conèixer la seva veritable essència i l'origen dels seus pensaments. És per aquest motiu que ens interessa saber el punt de partida de cadascuna de les figures de referència escollides, el veritable inici del seu interès envers el món de la literatura.

Per una banda, figures com Marta Roig i Ricard Bonmatí afirmen que l'origen de la seva gran sensibilitat per la literatura es remunta a la primera infància, on els llibres i les històries van tenir un lloc preferent. Marta Roig ens explica que els seus pares li explicaren i regalaren històries que eren més que llibres, eren "experiències màgiques i molt potents a nivell emocional" també lligades al teatre. En el mateix sentit, Ricard Bonmatí ens parla de les moixaines i els jocs de falda de la seva mare —afirmant que va «"mamar" afecte i intel·ligència en cada joc de "sons moviments, idees i sentiments"»—; dels contes que va sentir contar a la seva avia —contes populars que va incorporar al seu "imaginari simbolicoludicomoral"—, ens parla de contes religiosos llegits a l'escola, de programes de ràdio, de cançons cantades en castellà, francès i català, de literatura oral teatralitzada encarnada en els monòlegs del còmic Joan Capri i de tots

aquells contes que ell explicà als seus germans petits i que el portaren a ser la persona que ara coneixem.

Per altra banda, la totalitat dels entrevistats expliquen que l'inici del seu interès per la literatura es troba en la seva pràctica docent, o bé, al llarg dels estudis i projectes que han anat desenvolupant al llarg del anys.

Ricard Bonmatí explica que la seva devoció es va potenciar durant els anys que va exercir de mestre; Caterina Valriu va descobrir la importància de la literatura durant els seus anys de mestra d'infantil i primària, de llibretera i de narradora oral; com també Stel·la Camacho —que durant la seva tasca docent va sentir la necessitat d'investigar, de llegir més i de formar-se en aquest àmbit—; i Vanesa Amat —que en la seva experiència docent es va adonar que “un dels moments en què hi havia més atenció, gaudi i aprenentatge a l'aula era quan llegia en veu alta lectures als alumnes”—.

Jaume Centelles, també n'és un exemple, ja que es va submergir en aquest apassionant món després d'estudiar l'especialitat d'Educació Infantil i després de col·laborar amb l'Associació de Mestres, lloc on va trobar dos dels seus grans referents: Roser Ros i Teresa Duran. El mateix autor afirma que el seu interès per la literatura infantil i juvenil “sorgeix de la constatació que aquest és un bon camí per a formar persones amb criteri, persones que puguin pensar, comparar, ésser autònomes, i que tinguin com a objectiu a la vida ser feliços”.

Tanmateix, Marta Roig va trobar el punt d'equilibri just entre les seves dues grans passions —la biblioteconomia i el teatre— en la narració de contes infantils de la mà de la seva mare, mestra de professió, i de Roser Ros —pedagoga i narradora catalana—; i M. Carme Bernal va consolidar el seu interès a través de la via professional, a partir de l'assignatura de Literatura Infantil —que li va ser assignada a l'Escola de Mestres el 1984— i dels seus treballs d'adaptació de contes per a infants a finals dels anys 90 amb l'editorial Eumo.

La Literatura Infantil té un camp molt ampli per córrer, és apassionant
(M. Carme Bernal)

La literatura és...

Com hem vist anteriorment, oferir una definició exacta de literatura esdevé una tasca complicada. Entenem que és possible aconseguir una resposta aproximada, raonada i coherent entorn a la definició d'aquest concepte, una resposta objectiva basada en innumerables estudis, però també sabem que aquesta resposta mai estarà totalment complerta. La raó és que la literatura també està composta per un factor subjectiu, la literatura pren imatges diverses depenent dels ulls que la miren, s'expressa en un llenguatge distint depenent de qui l'escolta i es viu de mil maneres diferents en el cor i la ment de cada persona. És per aquest motiu que hem volgut saber què és la literatura per a cadascun dels nostres entrevistats, com la veuen, l'escolten i la viuen.

"Per a mi la literatura és la compartible projecció lúdica, juganera i motivadora d'una mirada volgudament (de)formada (=artificial: amb art, artesanal) sobre la realitat que contribueixi a entendre-la i, alhora, a transformar-la". Ricard Bonmatí defensa una literatura que expressa, que diu coses, una literatura que actua sobre el receptor. Creu que tot acte comunicatiu ofereix literatura perquè, quan ens expressem, utilitzem molts elements propis del llenguatge literari —exagerem, realitzem entonacions per esdevenir el màxim de comunicatius possible, intercalem frases fetes, comparacions, refranys, etc.— en paraules del mateix autor: "literaturitzem la quotidianitat".

Seguint un mateix sentit, Jaume Centelles entén que la literatura és una eina que ens obre portes i finestres oferint-nos l'oportunitat "de viatjar per

paisatges escrits anteriorment, de recórrer espais infinits, de trobar els tresors que s'amaguen a les planes dels llibres". L'autor defensa que la literatura i la formació del lector haurien de ser l'eix vertebrador de tot el sistema educatiu del nostre país, que una formació humanista promou la reflexió, la conversa i la lectura del que han dit al llarg del segle els grans pensadors i això el porta a una gran conclusió i definició de literatura: "La literatura és la vida". Un pensament molt similar al de Marta Roig que comparteix amb nosaltres la idea que la literatura "és una oportunitat per créixer, per avançar, per comprendre'm i comprendre, per vincular-me al món i als que m'envolten, per interrogar-me i per un infinit etcètera"; i al de Caterina Valriu que afirma que "La literatura és una manera d'ajudar-nos a interpretar la realitat i a créixer com a persones, mitjançant una activitat plaent i intel·lectualment enriquidora".

Altrament, M. Carme Bernal també ens fa referència que la literatura pot ser l'eix vertebral d'una vida professional però també pot ser una gran passió. Per a ella, la literatura també dóna visions del món, "en un moment donat la literatura et pot consolar, et pot donar alguna clau per continuar vivint i com enfocar un problema", amb paraules d'Emili Teixidor, entén que "la literatura proporciona paraules". Tanmateix, considerem que Stel·la Camacho, completa la seves paraules afirmant que la literatura "és donar vida a la paraula". Des d'una visió docent, Stel·la concep la literatura com un element que apropa no sols a un imaginari col·lectiu sinó també a uns nous valors socials.

La literatura és l'art de crear mons, de generar imatges mentals a través, principalment, de la paraula. (Vanesa Amat)

La necessitat de treballar la literatura a l'etapa d'Educació Infantil

Després de conèixer diferents visions vinculades a la literatura, ens proposem descobrir per què és necessari treballar aquest àmbit dins de l'etapa d'Educació Infantil.

Per a fer-ho començarem basant-nos en la resposta de Jaume Centelles que afirma que no creu necessari treballar literatura a l'educació infantil: "Ho crec IMPRESCINDIBLE". L'autor de l'interessant llibre *La Biblioteca, el cor de l'escola* (2005) entén que un aspecte bàsic per al creixement dels infants és l'adquisició de coneixements, un factor que es produeix de manera meravellosa a través del conte. Centelles suggereix que els contes ofereixen l'oportunitat d'obtenir pautes de comportament i valors positius a través del món de la imaginació i d'una proposta lúdica i educativa.

Ricard Bonmatí també corrobora l'afirmació de l'entrevistat anterior ja que creu que "la paraula i la literatura són imprescindibles per a la maduració de la persona durant tota la vida", que s'ha de potenciar ja durant els primers anys de vida perquè això l'ajuda a viure idees i sentiments, moviments i gestos, contribuint en el seu descobriment i reproducció de sons i paraules. També ho fan Caterina Valriu —citant textualment: "Necessari no, imprescindible. Per què tot el que sigui estimular els aspectes relacionats amb el llenguatge i l'observació és molt interessant en les primeres edats. I si, a més, ho completem amb l'acostament a materials estèticament de qualitat, alshores el guany intel·lectual i emocional es multiplica"—; Stel·la Camacho —considerant la literatura un dels elements més importants i vitals de l'educació infantil i la primera infància—; M. Carme Bernal —defensant que la literatura s'ha de treballar sempre i s'ha de viure a totes les edats—; Vanesa Amat —reconeixent que la literatura conté un gran conjunt d'elements que l'infant necessita per a créixer—; i Marta Roig —compartint que no imagina cap infància possible sense literatura perquè la literatura és una de les primeres eines de la qual ens servim per comunicar-nos amb els infants—.

El llenguatge literari ofereix als infants la possibilitat de portar, a l'aquí i l'ara, altres realitats, que se superposen a les del present, segueix una estructura, conté una gran quantitat de paraules que els adults potser no usem de forma habitual... però sobretot ens ofereix la possibilitat de compartir amb els infants estones de qualitat, estones de vincle [...] Llegir-los literatura és un acte d'amor. (Caterina Valriu)

Els beneficis de la literatura per als infants

L'evident necessitat de treballar la literatura a l'etapa d'Educació Infantil, compartida per tots els nostres entrevistats, ens condueix a plantejar-nos quins són els beneficis i les veritables raons que ens porten a oferir literatura als més menuts.

Per iniciar, entenem encertat mostrar les paraules de M. Carme Bernal, ja que en una frase simple aconsegueix englobar l'essència de totes les respostes obtingudes: "la literatura té tots els beneficis del món".

Tot i això, ara procedim a mostrar, de forma més detallada, quins són tots aquests beneficis i, per a fer-ho, prendrem com a eix principal la resposta de Marta Roig ja que ens ofereix, d'una forma esquemàtica i clara, deu punts realment interessants. La literatura:

- Reforça el vincle afectiu entre infants i aquells amb qui la comparteixen (família, mestres, etc.). "Durant la primera infància, la literatura (al costat de la conversa i la convivència quotidianes) és l'eina pedagògica més afectiva per a transmetre coneixements i valors, i això a través, precisament, d'una entranyable i divertida relació intergeneracional " Ricard Bonmatí.
- Contribueix a la construcció del subjecte, amb referents externs als del seu context. Com diu M. Carme Bernal: "els infants, de la literatura, n'absorbeixen les paraules, se les fan seves quan les

senten i les adapten a la seva vida. La literatura els dóna riquesa de llenguatge i personalitat”.

- Ajuda a comprendre el món intern i extern i a establir una relació constant entre ells. Una idea que Ricard Bonmatí també defensa. En el cas de la literatura oral, per exemple, ajuda a omplir de contingut els imaginaris i la personalitat dels infants, tant des del punt de vista físic com psíquic i ajuda a construir moments de socialització envers un mateix i els altres.
- Estimula la imaginació i la creativitat. En el cas del conte, segons Jaume Centelles, resulta una oportunitat per aconseguir que els infants alliberin les seves pors i contribueix al desenvolupament de la imaginació i la fantasia, un element que resulta realment important per al desenvolupament de la intel·ligència.
- Afavoreix el desenvolupament i l'enriquiment del llenguatge i facilita la descoberta del seu potencial per relacionar-nos amb allò absent i situar-nos i explicar-nos en aquell altre temps de la ficció. Una idea molt similar a la de Stel·la Camacho —la qual afirma que “la literatura ajuda a la captació de l’imaginari i fa que el llenguatge esdevingui més proper i entenedor”— i a la de Ricard Bonmatí —el qual exposa que, “en el cas de la poesia, un conreu intensiu del gust pel joc de sons i significats, [...] ajuda l’infant a interessar-se, de manera totalment natural i lúdica, per la fonètica i a familiaritzar-s’hi moltíssim, la qual cosa li facilitarà enormement la discriminació de sons”—.
- Ofereix una experiència estètica, educa en la sensibilitat i en la capacitat de meravellar-se. “Tota bona obra literària provoca emocions diverses i les seves imatges ajuden a cultivar l’educació estètica i la comprensió del llenguatge narratiu i icònic” Jaume Centelles.

- Permet eixamplar l'experiència vital ja que, com diu Caterina Valriu: "la literatura els ajuda a madurar, a créixer com a persones i a eixamplar la seva percepció de la realitat".
- Contraresta la dispersió i la immediatesa.
- Manté viva i potencia la curiositat.
- I transmet els valors culturals lligats a una determinada llengua.

Vanesa Amat aconsegueix resumir aquests darrers punts, i molts d'altres, en una sola afirmació: la literatura "proporciona, als infants, la possibilitat d'incorporar-se a l'imaginari compartit d'un determinat context cultural, d'augmentar la seva capacitat lingüística i reflexiva, de desenvolupar la imaginació i la creativitat i de millorar la seva capacitat d'atenció".

Com abordar la literatura amb els més menuts

Hem considerat interessant que els entrevistats ens donessin el seu punt de vista sobre com oferir una bona literatura als infants, per tal de crear un bon ambient lector i fomentar un hàbit tan important com la lectura.

Per dur a terme el buidatge ens hem centrat en els punts on han coincidit, en major o menor mesura, els diferents entrevistats:

- la importància d'escollir bones obres —una selecció acurada amb llibres variats i de qualitat—.
- el valor, fonamental, del paper del mestre; segons Centelles, aquest ha de tenir en compte: com narrar, com han d'estar els qui escolten, l'adaptació dels contes (si cal) i usar bones formes d'inici i final. Tanmateix, també ressalta que ha de mantenir una actitud

positiva; Bonmatí afegeix que ha de ser molt expressiu en la vida de l'aula.

- formadores de mestres com Bernal i Amat ens ressalten el valor de la lectura en veu alta. Caterina Valriu afegeix que s'ha de tenir molta cura de l'oralitat i que cal posar-li passió.
- tenir en compte el context dels infants, la literatura ha d'abordar el moment que viu l'infant i ha de partir dels seus interessos per arribar a despertar el desig de saber llegir.
- a partir de bones experiències literàries, com ara amb "l'hora del conte" (segons Centelles) o la lectura d'un poema (Bonmatí)

Tot i això, ens agradaria destacar les paraules de M. Carme Bernal: "l'han de viure". Aquesta reflexió va apareixent, amb paraules diferents, al llarg de les diferents respostes i pensem que, a tall de resum, és l'essencial per treballar la literatura.

Què és una bona experiència literària

Per tal de crear la nostra proposta literària, hem trobat necessari introduir una pregunta sobre què és una bona experiència literària per als entrevistats. Pensem que les seves variades definicions, exemples i consells ens aportaran bons passos a seguir, una guia que ens permeti elaborar una experiència positiva per als infants i que permeti promoure el seu interès per la lectura.

Marta Roig i Centelles coincideixen afirmant que és necessari que l'experiència, per ser bona, et sacsegi i/o et remogui per dins. Centelles afegeix que "és aquella que et costa però que al final ets capaç d'assolir", per tant ha de permetre crear un repte als infants.

Valriu, Bonmatí i la mestra Stel·la Camacho també coincideixen que ha de ser una proposta emocional positiva alhora que intel·lectual, en paraules de Bonmatí: “una bona experiència és la que omple els cors d’esperança i d’energies positives compartibles”.

Des d’un altre punt de vista, Bernal i Amat —a través d’exemples concrets— ens destaquen que cal partir de bones produccions literàries que permetin plantejar propostes per gaudir al màxim de l’experiència.

Els gèneres literaris més adients per treballar la literatura en l’etapa d’educació infantil

Quan parlem de gèneres literaris s’obren un gran ventall de possibilitats estructurals i temàtiques; és per això que pensem que els importants referents entrevistats ens poden resultar de gran d’ajuda per distingir els que són més adequats i alhora interessants per treballar amb els més menuts.

Bonmatí, per una banda, es centra en tres gèneres concrets: la poesia, el teatre i la narrativa. Tanmateix, afegeix exemples de com treballar cada un d’ells (per exemple amb la poesia on proposa la recitació d’un poema per part d’un adult o per part dels infants).

Coincidint amb ell, Valriu ens parla dels mateixos gèneres tot i que en destaca, especialment, la literatura d’arrel tradicional —com també ho fa Stel·la Camacho— i els àlbums il·lustrats. Seguint amb aquests últims, els àlbums, trobem un gran defensor d’aquest gènere: Jaume Centelles. Per ell, és essencial treballar-lo en aquesta etapa ja que, en paraules de l’autor, “l’escola en general i les mestres d’educació infantil en concret tenen la sort de viure l’edat d’or, la de l’àlbum il·lustrat [...]. No s’hauria de desapropiar aquest tresor on podem trobar des de narracions encadenades (acumulatives o repetitives) fins a poemes i tota mena de contes on les

sensacions i són presents. [...] En les primeres edats és on l'àlbum ofereix unes possibilitats extraordinàries d'acostament a la lectura." Tot i això, també destaca les faules o contes d'animals ja que els infants es poden sentir identificats amb els personatges i remarca la importància de treballar combinant la narració oral amb els àlbums il·lustrats.

D'altra banda, Marta Roig i Stel·la Camacho coincideixen esmentant el llibre-joc; M. Carme Bernal i Vanesa Amat ens afirmen que tots els gèneres i temes poden ser interessants, tot i que cal escollir bones obres i adequades. Tot i això, Amat ens puntualitza que els temes de nostàlgia no són encertats, ja que "els infants encara no l'entenen i, per tant, no poden copsar-la en una lectura". A més a més, Bernal ens assenyala que, des del seu punt de vista, el teatre ha sofert una decaiguda i, per tant, caldria treballar-lo més.

Pautes i consells per aconseguir que els nens i nenes coneguin, visquin significativament i gaudeixin de la literatura

Hem considerat interessant que cada entrevistat/da ens presentés consells i/o pautes que ens siguin d'utilitat per a desenvolupar, a nivell general, la literatura dins l'etapa d'educació infantil. A més a més, també entenem que les diferents aportacions ens poden ser d'ajuda per crear la nostra proposta d'aplicació pràctica.

En les diferents respostes dels entrevistats, trobem dos vessants clarament diferenciades: d'una banda, la importància del paper del mestre i, de l'altra, la cura en l'elecció de les activitats/propostes que es porten a terme.

Pel que fa al paper del mestre, la mestra i autora Vanesa Amat, coincidint amb Valriu i Bonmatí, ens assenyala que "ha de conèixer moltes obres i posar a l'abast dels infants varietat de llibres de qualitat literària". Tanmateix, Stel·la Camacho ens destaca l'actitud que ha de transmetre el

mestre "estimar els llibres, les històries, narrar-les en veu alta, passar pàgines, convidar a escoltar, deixar els llibres a l'abast. Compartir els llibres i la lectura. Parlar de llibres". Marta Roig ens diu que cal tenir present la importància de l'escolta i l'observació directa de la relació entre els infants i la lectura i Bonmatí, seguint amb la idea de l'actitud del mestre, ressalta que cal "estimar tots i cadascun dels alumnes. Quan contem un conte, o fem recitar un poema [...], els hem d'estimar més que mai: amb l'entonació, la mirada, el gest i el tacte [...]".

Pel que fa a l'elecció de les propostes que es porten a terme, Centelles ens diu que és necessari "llegir, llegir i llegir" a partir de pràctiques com anar a la biblioteca, tenir un espai a casa per endreçar els llibres o trobar temps per llegir, entre d'altres. L'autora i formadora de mestres M. Carme Bernal ens parla de "projectes imaginatius, treballats amb "il·lusió" i molta cura" com ara llegir sota un arbre o passejar literàriament. Tanmateix, Stel·la Camacho ens narra la importància de disposar llibres a les aules, per tal que els infants s'acostin a la literatura, i Amat ens assenyala que cal "fer propostes que comencin i acabin amb l'obra, és a dir, que tot el que es plantegi (lectures compartides, guiades, treballs artístics, etc.) serveixi per gaudir més i millor de la lectura", a més a més diu que s'ha de fer de la lectura un hàbit i s'ha d'incorporar en tots moments i en diferents contextos.

3.3. Proposta d'aplicació pràctica

Un cop realitzada una fonamentació teòrica sobre el tema escollit —basada en les aportacions de diverses persones vinculades al món de la literatura— i l'anàlisi de la informació extreta de les diferents entrevistes plantejades, en aquest apartat, ens disposem a presentar una proposta pràctica pròpia que aconseguixi reflectir tots els coneixements obtinguts durant el procés d'elaboració del treball.

3.3.1. Introducció i justificació de la tria

L'elaboració d'una proposta d'aplicació pràctica va ser, des del primer moment, un dels objectius fonamentals del nostre treball. Entenem que tot el camí recorregut fins al moment ens ha aportat una gran quantitat de coneixements referents al món de la literatura, tant des d'una vessant més històrica i documental com des d'una mirada més personal i subjectiva. Tot i això, des dels inicis dels nostres estudis de Grau en Mestre d'Educació Infantil, hem après que no n'hi ha prou amb dominar la part teòrica dels ensenyaments ja que és en la pràctica on hom desenvolupa i demostra el que realment ha après durant el camí, on veu que la veritat a vegades és relativa, on veu que és fent, provant, experimentant i descobrint quan realment s'avança i es millora. Per aquest motiu, entenem que aquest apartat és veritablement rellevant per aquest treball ja que representa un reflex del que ara som, de tot el que ara pensem i sentim envers el món de la literatura.

L'experiència literària que plantejem a continuació va dirigida, principalment, a nens i nenes d'entre 3 i 6 anys —tot i que també podria ser adaptada a infants de la primera etapa de l'educació infantil (0-3)— i neix de les ganes d'oferir una proposta nova i diferent, una proposta que permeti

que els infants coneguin, visquin significativament i gaudeixin de la literatura.

Per una banda, els continguts i els objectius de la proposta es van anar forjant a mesura que aquest treball anava creixent i, per aquest motiu, es basen en les riques aportacions dels nostres entrevistats, tenint sempre present la ja demostrada importància i els beneficis que aporta la literatura en els més menuts.

Per altra banda, però, la part més complicada va esdevenir trobar com materialitzar tot el que preteníem treballar i transmetre, quin format escollir perquè resultés motivador i atractiu per als infants. Després d'un llarg procés de tria i reflexió, vam concloure que necessitàvem un element amb un cert component màgic, un element físic que servís d'escenari i aparador per a tots els elements literaris que preteníem oferir als infants, un element a l'abast de qualsevol escola, un objecte que obrís les portes a un espai de trobada, a un món ple d'històries, coneixements, sentiments i sensacions: el món de la literatura. Aquest element, finalment, va aparèixer en la nostra ment en forma d'armari, però no era un armari corrent, era un armari literari.

Certament, la figura de l'armari ha aparegut en algunes obres literàries mostrant-se com un element dotat de gran simbolisme. En l'obra catalana *Mirall trencat* (1974) de Mercè Rodoreda, per exemple, alguns objectes hi cobren una gran importància i simbolitzen alguns dels successos de l'obra, l'estat d'algunes relacions o alguns personatges. En aquest cas, l'armari japonès que apareix al relat simbolitza el personatge de Nicolau Rovira. Tanmateix, en altres obres com *Les Cròniques de Nàrnia: el lleó, la bruixa i l'armari* (1950) de l'autor irlandès Clive Staples Lewis la simbologia de l'armari és més similar a la que nosaltres proposem. Aquesta s'aproxima a l'imaginari d'un objecte que amaga elements màgics al seu interior, que ens obre les portes a un món diferent al nostre, un món ple de personatges fantàstics i animals que parlen, un món on tot és possible.

En aquest sentit, i basant-nos en diferents diccionaris de simbologia, la figura de l'armari es pot concebre com un element dotat d'un alt component màgic. L'obertura de les portes de l'armari, per exemple, segons el *Diccionario de Símbolos* dirigit per Jean Chevalier (1986:855), pot simbolitzar un "lloc de pas entre dos estats, entre dos mons, entre allò que ens és conegut i desconegut [...]. Les portes s'obren a un misteri. Però tenen un valor dinàmic i psicològic; ja que no només indiquen un passatge, sinó que conviden a creuar-lo. Són una invitació al viatge cap al més enllà [...]".

Gràcies a l'armari que ara plantegem, els infants tindran l'oportunitat de viure en dos mons que s'enllacen entre si: el món de la literatura —un món ple de màgia, ficció i mil meravelles que els permetrà somiar amb fets, indrets i criatures reals o màgiques— i el món de la vida real i quotidiana — on aquests personatges també contribuiran en el procés de maduració i desenvolupament dels infants, permetent que s'identifiquin i creixin amb ells a través dels llibres, a través de les seves aventures i vivències—.

3.3.2. Objectius de la proposta

Aquesta proposta pren com a principals objectius:

- Potenciar la motivació i la curiositat dels infants en si mateixes i envers la literatura
- Treballar diferents gèneres literaris
- Afavorir en el seu desenvolupament lingüístic, expressiu i reflexiu
- Educar en la sensibilitat potenciant el sentiment estètic
- Estimular la imaginació i la creativitat dels infants

- Eixamplar l'experiència vital dels nens i nenes a través d'una gran varietat de relats poètics, visuals i narratius
- Contribuir en la construcció del seu "jo" a través de referents o personatges externs al seu context
- Ajudar els infants a comprendre el seu món, tant intern com extern, establint una relació constant entre ells
- Potenciar la capacitat d'atenció

3.3.3. Materials

- L'element principal de cada sessió serà l'armari literari, un armari que constarà, per una banda, de dues portes que permetin ocultar el que s'amaga en el seu interior i, per altra banda, de dos prestatges —el primer reservat a un element que farà visual el fil conductor entre les obres i/o materials de suport per a l'explicació d'aquestes; i un segon prestatge amb un llibre propi de cada gènere literari, d'on s'extreuran les diferents obres escollides per a cada sessió. Els llibres de cada gènere —poesia, faules i àlbums— es disposaran en aquest ordre, d'esquerra a dreta, per tal de correspondre's amb la direccionalitat de la lectoescriptura—.

FIGURA 1. Exemple d'armari literari

- Un recull d'obres de qualitat concebudes o adaptades per a infants, basant-nos en tres gèneres literaris: la poesia, les faules i els àlbums. La tria de les obres es realitzarà sempre seguint els criteris de selecció següents:
  - **Criteris de qualitat literària:** estan basats en les paraules de Pep Molist a la seva obra *Dins del mirall* (2008):
    - **Aspectes generals.** A l'hora de valorar la qualitat d'una determinada obra tenim present: que les obres que seleccionem també han de ser aptes per agradar al públic adult; que el seu valor estètic i literari hauria de prevaldre per sobre del seu valor didàctic —històries sense pretensions moralistes ni amb un ensenyament explícit—; que han d'estimular la capacitat crítica de l'infant —fent ús d'un llenguatge adequat per a l'edat del lector sense perdre la riquesa expressiva—; han de desprendre certa originalitat —de contingut, forma i plantejament—; cal tenir en compte que un bon llibre ha de desvetllar els sentits i les emocions tractant, al mateix temps, diferents temàtiques —oferint diferents punts de vista que inviten a la reflexió—.
    - **Codi visual.** Les imatges o il·lustracions que acompanyen el text literari també tenen un paper rellevant en tota obra. És per això que cal fixar-nos bé en la seva qualitat observant: si són estimulants i amb un estil particular i únic; si el seu estil és adequat per transmetre la història; si fa ús del color per transmetre sentiments o sensacions; si les imatges dialoguen amb les paraules i les enriqueixen, si expressen el mateix sentit que el text o, pel contrari, mostren sentits oposats o irònics; i, per últim, si els aspectes de disseny (coberta, contracoberta, guardes, tipografia, distribució de les

imatges, imatges emmarcades, etc.) ajuden a crear sentits.

- **Codi textual.** Primerament, ens fixem en el títol de l'obra —en si aquest fa un ús literal, descriptiu o simbòlic—, també observem, en el cas de les narracions, en l'estructura de la història —protohistòria o història completa—, en la riquesa del seu llenguatge —vocabulari, expressions, frases fetes, jocs de llengua, rimes, etc.—, en el seu desenllaç —si presenta una relació clara amb tot el que ha succeït, si és tancat i feliç o obert i simbòlic— i en els seus personatges —tipologia, arquetips o amb matisos, etc.—.
- **Franja d'edat a la qual van destinades.** La nostra proposta, com hem explicat, va dirigida a infants de segon cicle d'Educació Infantil (3-6 anys) i, per aquest motiu, és important conèixer els interessos que presenten, generalment, els infants en aquestes edats. Segons Pep Molist els nens i nenes d'entre 3 i 5 anys mostren principal interès per les històries rimades, pels fragments versificats, els elements naturals, els animals molt personificats, pels contes de fades i els personatges màgics. Tanmateix, dels 5 als 7 anys es desperta un clar interès pel folklore, els contes de fades, els personatges mitològics i màgics, les faules i les llegendes.
- **Selecció entorn d'un fil conductor:** en cada sessió de l'armari literari es presentaran diverses obres unides entre si per un element comú. Aquest element podrà ser un objecte, un determinat personatge o una temàtica o contingut. Tenint sempre present que tota elecció ha de prendre una intenció únicament literària ja que entenem que cal fugir de les actituds psicològiques i moralitzants dels últims anys en els quals

s'invertia més temps en parlar explícitament d'una determinada temàtica o emoció que de la pròpia riquesa de text literari, ja expressiu i ric per si sol.

3.3.4. Pautes per al desenvolupament de les sessions

Per dur a terme les sessions literàries seria adequat que l'armari literari estigués situat a la biblioteca de l'escola —per tal de fomentar encara més les ganes de llegir i potenciar un bon ambient lector— o, en el cas que no n'hi hagi, a la mateixa aula al racó de bebeteca. Tanmateix, hem de tenir en compte que l'espai on situarem els infants ha de presentar confort material —amb la utilització de cadires apropiades, baixes, situades en semicercle—, ha de respectar l'espai dels infants —per tal d'evitar empentes i molèsties—, els infants han de poder veure bé el llibre i el narrador, s'ha de crear un clima de calidesa buscant la llum apropiada, oferint un decorat senzill, etc. En resum, s'ha de cuidar cada detall perquè són aquestes petites coses les que fan d'una humil proposta una gran experiència.

Aquestes es poden desenvolupar al matí o a la tarda i la durada que pensem adequada seria d'uns 45 minuts aproximats, depenent de la llargada de les obres i de com es mostrin, emocionalment, els infants. El moment de presentar i explicar les diferents obres, tal com hem après en l'assignatura Bebeteca d'aula (de quart curs de MEI), ha de seguir sempre uns rituals similars per tal que els infants puguin anticipar-se a les accions, sentint-se segurs i tranquils. D'aquesta manera, més endavant podem jugar amb l'element sorpresa, sense remoure la comoditat i el sentiment de seguretat dels nens i nenes. Per aquest motiu, l'inici de cada sessió estarà marcat per una frase específica com a preludi: "*si una història bonica volem escoltar, l'armari segur s'obrirà! Una sorpresa ens haurà preparat i viurem aventures dins aquest món amagat*". Tanmateix, el final de cada sessió

també es marcarà amb una frase de cloenda mentre es tanquen les portes de l'armari literari: "*i un cop tot contat, l'armari tancat*".

Considerem interessant presentar exemples concrets de les obres i fils conductors —objecte, tema/contingut o personatge— que es podrien utilitzar per desenvolupar algunes de les sessions.

Així doncs, una primera sessió es podria basar en:

- Fil conductor: Personatge animal, el llop
- Obres ubicades en el segon prestatge:
  - Gènere poètic: Llibre *Animalari* (2007) d'Enric Larreula.
    - Poema escollit: "El llop" (2007: 58)
  - Gènere faulísitc: *El llibre de les faules* (2010) d'Albert Jané
    - Faula escollida: Una adaptació per a infants de la faula "El gos i el llop" (2010: 15)
  - Àlbum: *Et menjadé* (2013) de Jean-Marc Derouen
- Objecte simbòlic: orelles de llop

Segona sessió:

- Fil conductor: Element, la lluna
- Obres ubicades en el segon prestatge:
  - Gènere poètic: *Recull de poemes per a petits i grans* (2001) de M. Antònia Pujol i Tina Roig.
    - Poema escollit: "La lluna" de Francesc Bofill, Antoni Puig i Francesc Serrat (2001: 9)

- Gènere faulístic: *Faules de sempre i altres contes d'animals* (2015) de M. Carme Bernal i Carme Rubio
  - Faula escollida: "El llop que es pensava que la lluna era un formatge" (2015: 37)
- Àlbum: *De què fa gust la lluna?* (1993) de Michael Grenjniec
- Objecte simbòlic: lluna

Tercera sessió:

- Fil conductor: tema, l'amistat
- Obres ubicades en el segon prestatge:
  - Gènere poètic: *M'ho ha dit el vent* (2009) de Núria Albó
    - Poema escollit: "Amics i amigues" (2009:7 8)
  - Gènere faulístic: *Faules de sempre i altres contes d'animals* (2015) de M. Carme Bernal i Carme Rubio
    - Faula escollida: "La guineu i el pardal" (2015: 119)
  - Àlbum: *T'estimo (quasi sempre)* de l'autora Anna Llenas (2015)
- Objecte simbòlic: imatge dels infants de l'aula

Els objectes simbòlics o elements que es presenten en el primer prestatge, essent símbol visual del fil conductor escollit, estaran tota l'estona presents durant l'explicació de les obres, vetllant la festa i compartint i vivint l'interès dels infants.

Un cop treballades, les obres s'exhibiran en un espai de la biblioteca escolar o del racó de bebeteca d'aula per, així, aconseguir donar notorietat als

llibres, estimulant l'interès dels infants que les observin en un lloc acurat i privilegiat. Per a fer-ho tindrem en compte l'elecció de l'espai, la disposició atractiva de les obres i la durada de l'exposició, que dependrà de l'interès mostrat dels infants envers les obres.

4. Conclusions i reflexions finals

Durant aquests quatre anys de Grau en Mestre d'Educació Infantil, hem tingut l'oportunitat de comptar amb grans professionals de l'educació que ens han guiat pel camí del coneixement d'una gran varietat de matèries. Ara que tracem les últimes passes d'aquesta ruta, ens adonem que totes i cadascuna de les assignatures cursades han deixat una petita petjada dins nostre, que totes ens han marcat, en més o menys mesura, i ens han ajudat a esdevenir persones crítiques, persones amb un gran afany de seguir aprenent, persones amb una fita compartida: la d'arribar a ser, en un futur proper, unes bones mestres.

Tot i això, amb aquest Treball de Final de Grau se'ns proposava un repte realment complicat, escollir una temàtica concreta d'entre les moltes que havíem treballat.

Certament, aquesta tasca va resultar una mica menys difícil gràcies al recorregut que havíem escollit —Llenguatge Corporal, Creatiu i Verbal a Través del Joc— ja que centrava la nostra tria en dues branques més concretes: per una banda, el món de la psicomotricitat i el moviment corporal lliure i, per l'altra, el món del llenguatge i la literatura. Ens agradaria explicar que la decisió que vam prendre va ser fruit d'una llarga i complicada reflexió però, certament, no va ser del tot així, en els dos casos, va ser el resultat d'una emoció, d'una ja manifestada motivació i sensibilitat envers un d'aquests camps: el món de la literatura infantil.

No obstant això, el ventall d'opcions dins del marc escollit continuava sent incomptable. Aquesta situació ens va fer sentir perdudes en diverses ocasions ja que ens resultava difícil escollir una única temàtica veient que, inevitablement, moltes d'altres, també realment interessants, es quedaven enrere.

Aquests dubtes, però, es van anar esvaint a mesura que passaven els dies gràcies, principalment, als tallers d'orientació realitzats durant el mes de

maig del curs passat. En la tercera sessió d'aquests tallers va néixer la nostra humil proposta. Aquell dia, seguint les indicadors de la mestra, ens vam asseure en parelles per tal de compartir i opinar entorn les nostres propostes individuals. Sembla una casualitat pròpia d'una novel·la però, certament, les nostres propostes eren realment similars, les dues compartien un objectiu comú —fer visible la gran importància de la literatura en l'etapa d'Educació Infantil—. L'estructura de marc teòric es mostrava quasi idèntica, només diferien en la part pràctica —on, una de nosaltres l'encarava entorn la realització d'entrevistes i l'altra envers la realització d'una proposta literària pràctica—. Així doncs, en aquell mateix moment, vam veure que unir-les era, indiscutiblement, la millor opció i, a hores d'ara, encara ens mostrem segures i satisfetes amb aquella decisió.

Després d'escollir el tema del nostre Treball Final de Grau, vam anar per feina i vam començar a treballar per dur a terme un marc teòric que encabís tots els conceptes que volíem desenvolupar.

En primer lloc, vam decidir realitzar una cerca documental entorn la història de la literatura infantil i juvenil catalana. Entenem que aquest apartat esdevé rellevant per tal de comprendre la seva raó de ser i poder descobrir els autors que van propiciar la seva concepció i el seu creixement; conèixer la seva història representa un pas previ per a poder valorar el que ha estat i és ara la literatura infantil i juvenil a Catalunya.

Tot i això, al realitzar aquesta recerca d'informació, ens vam adonar de l'estreta relació que mantenia amb el marc literari europeu; per això, vam decidir fer una petita menció d'aquest a nivell general. Tanmateix, i per tal de fer més visual aquest apartat, vam realitzar una cronologia amb el suport de la teoria extreta, intentant esquematitzar aquells fets més destacables de la història de la literatura i establint un "joc de miralls" entre la catalana i l'europea.

En segon lloc, vam intentar començar a donar resposta a la pregunta principal de la nostra cerca: Per què és important i quins beneficis aporta la literatura en l'etapa d'Educació Infantil? Podem dir que fer una redacció

entorn un tema tan ampli i amb tantes aportacions diferents no va resultar una tasca senzilla. Per aquest motiu, vam decidir centrar-nos en autors especialistes d'aquest àmbit —com ara: Caterina Valriu, Teresa Colomer o Pedro Cerrillo, entre d'altres— ja que ens aportaven punts de vista molt diversos.

Així doncs, podem afirmar que, tot i que ja teníem una idea inicial de la importància de la literatura en l'educació infantil —gràcies a les diferents assignatures de literatura impartides al llarg del grau—, amb el conjunt de teoria treballada i, també, amb les diferents aportacions dels entrevistats, hem aconseguit arribar a una idea més clara del perquè és necessari oferir bona literatura a l'escola: volem ajudar els alumnes a desenvolupar la seva capacitat crítica i de creativitat, tenim la necessitat d'obrir-los la porta a la imaginació, a la bellesa estètica i a la riquesa del llenguatge, però, principalment, volem infants rics, rics emocionalment.

En tercer lloc, en l'últim apartat del marc teòric —gèneres literaris a destacar—, vam decidir ressaltar tres importants gèneres literaris: la poesia, les faules i els àlbums. Aquesta tria, com hem explicat, es va basar en el fet que, en la majoria d'estudis existents, s'observa un clar predomini del gènere rondallaire i narratiu en detriment dels escollits, com també en el dia a dia a les escoles. Aquesta tria ens ha donat l'oportunitat de donar més importància als tres gèneres literaris esmentats fent una cerca profunda de coneixements fins ara desconeguts per a nosaltres.

A l'hora de realitzar els diferents apartats, ens vam adonar de la diferència d'informació que hi havia entre ells. Per exemple: en el cas de la poesia, la informació històrica, les definicions, la varietat d'obres, etc. era molt més nombrosa que en les faules; també en els àlbums vam trobar més dificultat que en la poesia, ja que l'àlbum, com a tal, és un gènere molt recent i amb poca informació escrita en comparació amb els altres.

Tot i això, vam tenir la sort de comptar amb l'ajuda de diferents mestres especialistes de la universitat que ens van orientar en la recerca

d'informació i, en aquests moments, en sentim satisfetes amb l'elecció de gèneres i amb el mar teòric realitzat.

Quan a la pràctica d'aquest treball, per una banda, hem de dir que va resultar molt engrescadora i motivadora per a nosaltres perquè ens va permetre establir un contacte més pròxim amb diferents professionals del món de la literatura infantil —autors, mestres, formadors de mestres, dinamitzadors de la lectura, etc.— a través de la realització d'entrevistes. Per altra banda, també podem concloure que, gràcies a aquest primer apartat pràctic, hem pogut arribar a resoldre les preguntes plantejades i els objectius marcats a l'inici de la proposta:

- **Conèixer la importància i els beneficis de la literatura a l'Educació Infantil**

Gràcies als coneixements obtinguts durant la recerca documental inicial i el buidatge i anàlisi de les preguntes 1, 2, 3 i 4 de les entrevistes, podem afirmar que la literatura ha estat objecte d'interès per a un gran nombre d'estudiosos al llarg dels anys i que, encara ara, hi ha un gran nombre de professionals que treballen per remarcar la importància que pren dins dels sistema educatiu global i, més concretament, durant les primeres edats.

La literatura és un reflex de la vida i de la realitat, concebuda de formes molt diverses; és una eina que ens permet comprendre el món i pensar en noves realitats, fent ús de la imaginació; la literatura és llenguatge, comunicació i quotidianitat; és una possibilitat de conèixer temps passats i actuals, podent imaginar-ne de futurs; és una eina socialitzadora que transmet, de forma implícita o explícita, certs valors, pautes de comportament, sentiments, coneixements i actituds que contribueixen a formar persones crítiques i bons ciutadans dins d'un imaginari comú; la literatura és tradició, és l'avui i és futur.

Per aquest motiu és important treballar-la a l'etapa d'Educació Infantil perquè la literatura forma part del nostre entorn des que naixem i resulta

un element imprescindible en la formació i el procés de creixement holístic dels infants durant tota la seva vida. La literatura permet: aprendre de forma motivadora i lúdica; potenciar la reflexió; enriquir aspectes lingüístics, ja des de les primeres edats; combatre la dispersió i la immediatesa; educar en la sensibilitat estètica; reforçar el vincle afectiu entre infants i adults; estimular la creativitat i la imaginació; i eixamplar l'experiència vital a través de milers d'històries i personatges, d'entre molts altres beneficis.

- **Conèixer les característiques principals dels gèneres literaris adequats a l'etapa d'Educació Infantil**

Un altre dels objectius principals també era obtenir més informació entorn dels gèneres literaris que resulten més adequats per abordar la literatura a l'etapa d'Educació Infantil.

Amb l'elaboració del marc teòric, hem conegut que hi ha un gran ventall de possibilitats estructurals i temàtiques dins dels grans gèneres de la literatura infantil —el teatre, la poesia, i la narrativa— i que, tenint en compte les opinions dels nostres entrevistats, tots aquests gèneres resulten adequats per als nens i nenes sempre que la tria d'obres sigui de qualitat i hagin estat concebudes o adaptades per al públic infantil. Tanmateix, tenint en compte la pregunta 7 de les entrevistes realitzades, hem pogut observar que tots coincideixen en la importància de la literatura d'arrel tradicional i corroboren la rellevància i necessitat de treballar tot tipus de literatura a l'aula i fora d'aquesta.

Altrament, i fent referència als gèneres escollits per a la realització de la nostra recerca documental i proposta d'aplicació pràctica, podem afirmar que:

- per una banda, la poesia resulta un gènere molt adequat per a l'etapa d'Educació infantil ja que ofereix un gran nombre de beneficis. La poesia realitza una funció lúdica, però també educativa i social; permet entrar en la tradició cultural; aporta

una gran quantitat de vocabulari, coneixements, ritmes i sensacions —pilars fonamentals per a la bona relació amb el llenguatge—; educa en la sensibilitat ètica i estètica i destaca pel seu llenguatge dotat de gran musicalitat i bellesa.

- Per altra banda, les faules s'han tractat, des de sempre, com un gran recurs per transmetre valors universals i fomentar la lectura i la literatura en les primeres edats. Per la seva senzillesa estructural, l'atractiu dels seus personatges, la seva brevetat i la seva riquesa històrica i narrativa podem dir que s'ha guanyat una ben merescuda posició entre els gèneres literaris més adequats per a infants i joves.
- Per últim, l'àlbum representa un gran recurs perquè permet que els infants s'apropin a una literatura de qualitat, on cada element que compon les diferents obres pren un ús o intenció estètica, narrativa o lúdica. Aquest fet ajuda que els nens i nenes desenvolupin un criteri propi i, més tard, un sentit crític envers la literatura i tot el que els envolta. L'àlbum els permet descobrir una gran tipologia d'il·lustracions, oferint l'oportunitat de conèixer diferents tècniques artístiques que, de ben segur, potencien la creativitat i la imaginació. La lectura d'imatges és, també, una lectura del món, estimula la reflexió i contribueix que els infants llegeixin literatura abans de saber llegir.

- **Saber com dur a terme unes bones experiències literàries a l'escola**

Un altre dels pilars fonamentals del nostre treball era obtenir unes pautes clares per a poder oferir bones experiències literàries a l'aula i, en el marc d'aquest treball, per a poder realitzar una proposta d'experiència literària pròpia.

Aquest objectiu s'ha assolit gràcies a les aportacions de Ricard Bonmatí, Marta Roig, Caterina Valriu, Jaume Centelles, M. Carme Bernal, Vanesa Amat i Stel·la Camacho, els nostres entrevistats. Tots ells ens han permès construir les bases teòriques de tota bona experiència literària basada en els seus coneixements i vivències.

Així doncs, ara sabem que una proposta literària esdevé de qualitat quan, per una banda, els recursos que s'ofereixen també ho són. Escollir bones obres literàries resulta un factor cabdal, aquestes han de ser variades i dotades de qualitat literària i estètica, la seva elecció ha de partir dels interessos dels infants per tal de despertar la seva motivació i desig entorn de la literatura. Els nens i nenes necessiten d'activitats i propostes que els remoguin i es converteixin en vivències dignes de ser recordades.

En aquest sentit, podem dir que el/la mestre/a és el/la responsable de promoure aquests moments de trobada compartida. L'organització i l'estructuració prèvia de tota experiència és fonamental i cuidar de cada detall resulta una bonica obligació. Cal que tot mestre prengui una actitud positiva; ha de respectar els llibres i fer-los seus per poder transmetre aquesta estima als infants; cal que potenciï la lectura en veu alta, tenint cura de l'oralitat i posant passió en cada mot, gest i mirada; ha de viure la literatura i gaudir-la, només així també ho faran els infants.

- **Ser capaces de crear i aplicar una proposta pròpia**

Per a poder arribar a aquest últim objectiu del nostre treball, ens hem centrat en tots els objectius anteriors i en les respostes de la pregunta 6 de les entrevistes.

Seguint les recomanacions dels entrevistats, en primer lloc, hem volgut crear una experiència tant emocional i positiva —vivint la màgia de la literatura a través de l'armari, les obres literàries i els seus objectes— com intel·lectual —aportant obres de qualitat, a nivell estètic i lingüístic—. I, en segon lloc, amb la posterior exposició dels llibres i amb la cura d'ells en la

seva presentació, pretenem que els infants aprenguin a valorar-los i respectar-los com quelcom important, que els vegin com una joia que cal conservar.

****

Així doncs, el conjunt del nostre treball culmina amb l'elaboració de la nostra proposta, del nostre armari literari.

Certament, entenem que l'armari literari pot resultar un recurs positiu i beneficiós per als infants perquè neix dels coneixements obtinguts al llarg del treball i de les assignatures del grau —del marc teòric realitzat; del procés de buidatge i anàlisi de les dades en les entrevistes; i del gran conjunt de bones experiències literàries que hem pogut conèixer, tant a la universitat com als diferents centres de pràctiques—.

Tot i això, ens hem trobat amb una gran limitació temporal que no ens ha permès aplicar dita experiència. Ens hagués agradat poder dur l'experiència a la pràctica i que no s'hagués quedat, només, com una proposta. Pensem que ens hagués servit per posar de manifest si la nostra planificació és òptima per dur a terme amb els infants i saber si, realment, és una bona experiència literària. Així doncs, entenem que hem arribat a l'objectiu plantejat perquè hem estat capaces de planificar la proposta, però considerem que seria molt més interessant poder-la dur a terme amb nens i nenes per confirmar si és o no una bona experiència literària. Esperem, amb moltes ganes, poder fer-ho en un futur pròxim.

Tanmateix, en aquest sentit, pensem que tots els coneixements adquirits amb la realització d'aquest treball ens poden ser útils en el dia a dia de l'aula i, per tant, en un futur ens agradaria poder aplicar (a nivell escolar) tot allò après.

5. Bibliografia

CERRILLO, Pedro (2007). *Literatura Infantil y juvenil y educación literaria*. Barcelona: Octaedro.

COLOMER, Teresa (1996). *El álbum y el texto*. Editorial Peonza, nº 39.

COLOMER, Teresa (1999). *Introducción a la literatura infantil i juvenil*. Madrid: Síntesis Educación.

COLOMER, Teresa (ed.) (2002). *La literatura infantil i juvenil catalana: un segle de canvis*. Barcelona: Institut de Ciències de l'Educació de la Universitat de Barcelona.

DURAN, Teresa (2002). "L'evolució històrica al llarg del segle". Dins: Teresa Colomer (ed.). *La literatura infantil i juvenil catalana: un segle de canvis*. Barcelona: Institut de Ciències de l'Educació de la Universitat de Barcelona, 33-43.

ISOP; ROS, Montserrat [traductora] (1984-1989) *Faules*; Barcelona: Fundació Bernat Metge

GALINDO, Jesús (1998). *Técnicas de investigación. En sociedad, cultura y comunicación*. (Primera edició). Mèxic: Editorial Pearson Educación, 21.

GOMIS, Llorenç (1989). *Gèneres literaris i gèneres periodístics* [llibre]: *El retorn de la teoria dels gèneres*.

<<http://revistes.iec.cat/index.php/periodistica/article/viewFile/66257/66123>>

JANER, Gabriel (2002). "La literatura infantil en l'univers de l'antropologia de l'educació". Dins: Teresa Colomer (ed). *La literatura infantil i juvenil catalana: un segle de canvis*. Barcelona: Institut de Ciències de l'Educació de la Universitat de Barcelona, 24-28.

LLUCH, Gemma; VALRIU, Caterina (2013). *La literatura per a infants i joves en català. Anàlisi, gèneres i història*. Alzira: Bromera.

MOLIST, Pep (2008). *Dins del mirall*. Barcelona: Graó.

BERTRANA, Prudenci; CARNER, Josep; QUART, Pere (1989). *Bestiaris*. Barcelona: El Garbell, Edicions 62.

NOBILE, Angelo (1992). *Literatura infantil i juvenil*. Madrid: Ediciones Morata, S.A.

PRATS, Margarida (2002): "La poesia per a infants: un gènere entre el folklore i l'obra d'autor". Dins: Colomer, Teresa (ed.): *La literatura infantil i juvenil catalana: un segle de canvis*. Bellaterra: ICE-UAB, pp.45-56.

RAYA, Sandra (2013). *Experiències poètiques de qualitat a la infància* (Treball de Final de Grau publicat al RIUVIC). Facultat d'Educació, Traducció i Ciències Humanes de la Universitat de Vic–Universitat Central de Catalunya, Catalunya.

VAN DER LINDEN, Sophie (2015). *Álbum[es]* Barcelona: Edicions Ekaré; Variopinta Edicions.

VALRIU, Caterina (1994). *Història de la literatura infantil i juvenil catalana*. Barcelona: Pirene educació.

VALRIU, Caterina (2010). Imaginari compartit: Estudis sobre literatura infantil i juvenil. Barcelona: L'Abadia de Montserrat.

La literatura és un despertar de la vida, és llibertat, és una extensió de la veritat. La literatura és viatjar per mil mons plens de màgia, imaginació i coneixements, i tot succeeix en un obrir i tancar fulls. És necessari viure la literatura, viure-la avui, viure-la sempre.

